

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1910.   Andra Kammaren.   Nr 17.

Fredagen den 4 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidne februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.;

angående anslag för uppvärmningsanordningar i vissa institutionsbyggnader vid universitetet i Lund;

angående upplåtande af lägenheter från $\frac{1}{2}$ mantal Flundrevalla nr 2 Berget eller Nolgård i Älfsborgs län;

angående upplåtande af två lägenheter från förra hospitalshemmanet Alboga nr 1 i Östergötlands län; och

angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt städerskan vid krigsskolan Sofia Charlotta Andersson.

Nämnda propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt förre fästningsbyggnadsarbetaren Carl Fredrik Fredriksson-Skön.

•
§ 4.

Vidare föredrogs de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid till lagutskottet herr *Sandströms* motion nr 219 och till statsutskottet herrar *Lundgrens* i Göteborg och *Broströms* motion nr 220.

§ 5.

Härefter föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden och och memorial nr 3 och 17—19, Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 samt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig med afseende å morgondagens föredragningslista hemställa, att kammaren behagade besluta att först bland två gånger bordlagda ärenden uppföra konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, därefter samma utskotts utlåtande nr 6, vidare statsutskottets utlåtande nr 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, och därefter ärendena i den ordning de förekomma å föredragningslistan.

Vidare yttrade:

Herr Lindhagen: Jag vet visserligen, att det är sed att å föredragningslistan uppföra statsutskottets utlåtanden angående statsverkspropositionen före alla andra, äfven om de förra inkommit senare. Egentligen anser jag denna sed innebära detsamma som en osed. Ty i de flesta fall behandla dessa statsutskottets utlåtanden intet annat än en samling af smärre frågor. Nu är det emellertid sagdt, att anledningen skulle vara den, att vederbörande ministrar skulle få tillfälle att därigenom veta, när de skola infinna sig för att bevaka sin talan. Men detta behöfva de äfven veta, när kungl. propositioner i allmänhet förekomma till behandling, och jag kan ej finna annat än att det är fördelaktigt för ministrarne, att ärenden, som röra statsverkspropositionen, icke alltid förekomma på en och samma gång i bägge kamrarna, utan att det är bättre, att de äro i tillfälle att föra talan i samma sak i bägge kamrarna.

Nu har emellertid utan särskild anledning, såvidt jag förstår, herr vice talmannen också velat utsträcka här berörda praxis därhän, att jämväl konstitutionsutskottets utlåtanden skola sättas före andra inkomna utlåtanden, till och med före utskottsutlåtande öfver en hufvudtitel i statsverkspropositionen. Jag medgifver nu visserligen, att, när en enastående stor fråga förekommer, det är riktigt och lämpligt, att det utlåtande, som rör denna, sättes ut på eu bestämd tid. Men skall nu äfven i vanliga saker först statsutskottet tränga sig fram och vidare också konstitutionsutskottet, då kommer det att inträffa, att andra ärenden komma att behandlas på nattplena framåt

morgonsidan och därigenom undandragas den mera ordentliga behandling, som äfven bör tillkomma dem.

Jag kan ej finna annat än att en demokratisk arbetsordning kräfver, att alla ärenden -- med behörig hänsyn till de nödvändiga undantagen för mera framstående eller brådskande ämnen -- föredragas i den ordning, hvori de inkommit, och jag skall därför, då herr vice talmannen till stöd för sin här gjorda framställning icke angifvit några särskilda skäl, be att få yrka afslag å densamma.

Herr vice talmannen: Jag tror icke, att den kutym, som den föregående ärade talaren nu vill införa, står i någon särskild god öfverensstämmelse med hvad de reglementariska föreskrifterna innehålla.

De säga nämligen, att »å den förteckning öfver alla på kammarens bord hvilande ärenden — — — — skola främst uppföras:

Konungens propositioner eller skrivelser och inom kammaren väckta motioner.

Öfriga ärenden, i den mån de inkommit, antecknas enligt följande ordning, nämligen:

1:o. Från utskott eller Riksdagens kansli inkomna förslag till skrivelser eller paragrafer i riksdagsbeslutet;

2:o. Riksdagens revisorers och justitieombudsmannens berättelser;

3:o. Af båda kamrarne tillsatta utskotts betänkanden, äfvensom hemställanden och utlåtanden af de ledamöter, som hafva in-seende öfver Riksdagens kansli, i frågor, som med denna befattning hafva gemenskap; skolande den ordning, hvori de ständiga utskotten i regeringsformens § 53 och riksdagsordningens § 37 finnas upptagna, jämväl följas vid uppförande å förteckningen af nämnda utskotts betänkanden, och sådana betänkanden sättas framför särskilda utskotts samt dessas framför kanslideputerades utlåtanden och hemställanden.»

Jag tror således, att det förslag, som nu framställts, står i synnerligen god öfverensstämmelse med de reglementariska föreskrifterna och med det sätt, hvarpå de hittills tillämpats, och tillåter jag mig för den skull vidhålla min hemställan och yrka bifall till det förslag, som jag framställt.

Herr Lindhagen: Jag skulle icke ha begärt ordet i anledning af ett förslag angående föredragningslistan, om detta förslag inskränkt sig till en omplacering af ett statsutskottsutlåtande rörande en af hufvudtitlarna, ehuru jag äfven härvidlag, såsom jag nys nämnde, anser en afvikande ordning obehöflig. Nu har emellertid vice talmannen utan att, när han gjorde sin hemställan, hafva angifvit några skäl därför, föreslagit, att dessa två konstitutionsutskottets utlåtanden skulle uppföras allra främst. Det kom som en öfverraskning, och nu först har jag fått veta de skäl, som förelegat.

Jag får då säga, att det är möjligt, att den föreslagna ordningen är öfverensstämmande med eller åtminstone tillåten enligt de reglementariska föreskrifterna — jag har ej varit i tillfälle att fundera på den saken något närmare. Men hvad som är säkert är, att den strider mot den konstitutionella praxis, som tillämpats i Andra kammaren. I Första kammaren lär man använda en sådan där föredragningsordning, hvilket gör, att vissa utskottsutlåtanden kunna få vänta mycket lång tid, innan de komma fram, och man vet öfver hufvud ej, när de komma fram, därför att städse nya utlåtanden från konstitutions- och statsutskotten och andra, som ha högre rang, tränga sig fram. Denna rangordning har emellertid Andra kammaren icke godkänt. Den brukar endast genom särskilda beslut medgifva, att vissa viktigare frågor må komma före andra, och dessutom gifvit statsutskottets utlåtanden angående statsverkspropositionen ett särskildt företräde.

Nu kan jag ej förstå annat än, att det i fråga om konstitutionsutskottets här berörda utlåtanden, hvilka bägge äro afgifna i anledning af väckta motioner och icke angå särskildt högviktiga frågor, som kammaren med spänning väntar på, är onödigt och olämpligt att införa en afvikelse från den konstitutionella praxis, som Andra kammaren hittills haft.

Jag har alltid tyckt, att det vore önskligt, att de där reglementariska föreskrifterna ändrades, så att äfven Första kammaren blefve tvungen att gå ifrån sin praxis, men att gå baklänges och införa en sådan ordning här i Andra kammaren i strid mot vår rättvisa vana, det kan jag icke anse tillrädligt. Och då jag icke tycker, att det finnes något särskildt skäl att nu för min del göra skillnad mellan konstitutionsutskottets båda utlåtanden och detta statsutskottets utlåtande angående tredje hufvudtiteln, då det senare är så kort, så har jag med tanke närmast på att konstitutionsutskottet icke bör få komma fram som en sådan där rangperson, som skall tränga undan ensamt oss alla andra in på nattimmarna, velat yrka bestämdt afslag å detta attentat mot vårt häfdvunna föredragningsätt.

Herr vice talmannen: Hvad angår herr Lindhagens yttrande, att jag skulle vara något slags attentator mot kammarens praxis i fråga om föredragningsättet, vill jag säga, att det förvisso aldrig varit min afsikt, och jag tror icke heller, att den af mig föreslagna ordningen af dessa ärenden står i strid med föregående praxis, såsom herr Lindhagen har påstått. Hvad de här ifrågavarande konstitutionsutskottsärendena beträffar, så vill jag nämna, att såvidt man kan döma — det är ju icke alltid lätt att döma på förhand, det vill jag erkänna — det icke finns mycken sannolikhet för att dessa ärenden skola kunna skjuta vare sig herr Lindhagen eller några andra bort inpå nattimmarna, utan jag tror, att öfverläggningarna om dem skola komma att gå jämförelsevis fort.

Hvad beträffar själfva saken, så har ju herr Lindhagen själf erkänt, att den står i öfverensstämmelse med praxis. För öfrigt kan det icke förnekas, att grundlagen upptager en viss ordning mellan utskotten. Men jag tycker icke, att det behöfves, och det har aldrig fallit mig in att det skulle kunna uppväcka en sådan bitterhet, som den, som nu framträder i herr Lindhagens yttrande, hvilket egentligen tyckes vara baserat på något slags ovilja mot företräde i rang utskotten emellan.

Herr Lindhagen: Herr vice talmannen förklarade med anledning af sin begäran, att dessa två konstitutionsutskottsutlåtanden skulle sättas främst på föredragningslistan, att han trodde sig kunna garantera kammaren, att öfverläggningarna om dem skulle komma att gå jämförelsevis fort och att de åtminstone icke skulle komma att tränga undan de andra ärendena fram på nattimmarna. Ja, så mycket större skäl då att icke sätta dem främst på föredragningslistan, när han har sagt, att de äro bagatellärenden. Hade han sagt, att de äro oerhördt viktiga ärenden, ägnade att samla ett enastående intresse kring sig, ja, då hade det varit en annan sak. Men när han nu själf säger, att de äro vanliga ärenden, så är det så mycket mindre skäl att nu komma och bryta en konstitutionell praxis inom Andra kammaren.

Vidare vill jag säga, att mitt förslag icke alls är framsprunget ur någon bitterhet, jag har icke samlat någon sådan, innan jag gick hit, men jag ansåg, att när detta plötsliga förslag kom fram, något måste sägas, och efter att nu ha fått höra skäl finner jag mig ha haft orsak att yrka afslag, då ingen grundad anledning till detta förslag förefinnes.

Nu är det emellertid så, som ordspråket säger, »beatus possidens» — man står tryggast på det beståendes grund — och eftersom nu kamrarna äro vana att betänkandena öfver hufvudtitlarna få ett visst företräde, så vill jag ändra mitt yrkande på det sättet, att jag yrkar bifall till vice talmannens förslag med undantag för de båda utlåtandena från konstitutionsutskottet, hvilka jag hemställer måtte uppsättas på föredragningslistan i den inom kammaren sedvanliga ordningen.

Herr vice talmannen: Då jag icke särskildt håller på att de båda betänkandena från konstitutionsutskottet skola komma först å föredragningslistan, och som jag minst af allt vill offra husfriden genom att hålla på mitt ursprungliga yrkande, så skall jag be att få taga tillbaka detta och instämma med herr Lindhagen, sedan denne nu modifierat sitt ursprungliga yrkande.

Herr Lindhagen: Ja, jag vill säga, att det var mycket klokt af den siste talaren att taga tillbaka sitt förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det af herr Lindhagen sist framställda yrkandet.

§ 7.

Interpellation.

Herr talmannen gaf härpå ordet till

Herr Lindhagen, som yttrade: Ännu vid förra årets riksdag framfördes från vissa håll såsom förevändning för afslag å väckta förslag om politisk rösträtt för kvinnor, att den på framställning af 1906 års Riksdag anordnade utredning i ämnet icke vore bragt till afslutning.

Med anledning häraf och då fortfarande ej något afhörs om denna undersökning, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till herr statsministern framställa följande spörsmål:

1:o. Hvilket öde hvilar för närvarande öfver den igångsatta utredningen om kvinnornas politiska rösträtt och hvilka ämnen anses af regeringen ännu kunna och böra utforskas utöfver dem, som belysts genom den i ämnet redan publicerade statistiska utredningen.

2:o. Behjärtar regeringen angelägenheten, att förevarande utredning må så snart som möjligt fullbordas, och finnes utsikt att dess igångsatta fortsättning måhända afskrifves såsom obehöfelig eller åtminstone rimligen begränsas och i hvarje fall före detta års utgång bringas till afslutning?

Ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 8.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 25, till Konungen, i anledning af justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående lag om husrannsakan.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *Hellström* under den 5 mars,

» *Eriksson* i Grängesberg under den 5 mars, och

» *Åkerlund* likaledes » » 5 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,³¹ e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propositionerna:

angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m., och

angående anslag för uppvärmningsanordningar i vissa institutionsbyggnader vid universitetet i Lund.

Till jordbruksutskottet hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner:

angående upplåtande af lägenheter från $\frac{1}{2}$ mantal Flundrevalla nr 2 Berget eller Nolgård i Älfsborgs län, samt

angående upplåtande af två lägenheter från förra hospitals-hemmanet Alboga nr 1 i Östergötlands län.

Slutligen öfverlämnades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt städerskan vid krigsskolan Sofia Charlotta Andersson.

§ 2.

Till afgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1:o), angående beskickningar och konsulat.

Sedan utskottets hemställan uti *mom. a)* angående vicekonsulns i London aföning föredragits, lämnades på begäran ordet till

*Angående
beskickningar
och konsulat.*

Herr Sjö, som yttrade: Jag ämnar icke göra något yrkande beträffande utskottets hemställan utan vill endast framställa några erinringar med afseende på den af utskottet anförda motiveringen.

Sedan 1905 års riksdag ingått på den upplösning af unionen mellan Sverige och Norge, som då skedde, blef påföljande år, 1906,

Angående
beskickningar
och konsulat.
(Forts.)

en grundlig omorganisation och löne reglering genomförd såväl med afseende på utrikesdepartementets tjänstemän som ock i fråga om diplomat- och konsulatsbefattningarna i utlandet. Att då endast tre eller fyra år efteråt framkomma med anspråk på löneförbättringar kan verkligen synas vara allt för tidigt. Under den förberedande behandling, som detta ärende undergått i statsutskottet, ville man dock gå med på ifrågavarande framställning på det sätt, som framgår af utskottets föreliggande utlåtande, men man ville samtidigt göra det uttalandet, att man hoppades, att dylika framställningar icke så snart skulle återkomma.

Det hade icke hunnit förflyta ens tre år efter omförmälda löne reglering, förrän dåvarande utrikesministern anmodade diplomat- och konsulsstaterna i utlandet att inkomma med framställning om löneförhöjning, därest de ansågo sådan nödig, äfvensom utredning i saken samt förklarade sig villig att redan till innevarande års riksdag inkomma med sådana äskanden. Nu har hans efterträdare i tjänsten inkommit med framställning i vissa fall om löneförhöjning och, såsom herrarna finna af utskottets utlåtande, har utskottet oförändradt tillstyrkt framställningen med undantag af att den för vice konsuln i London föreslagna aflöningen sänkts med 1,000 kronor. Herr ministern för utrikes ärendena säger med anledning af de framställningar, som kommit från konsulsstaten och diplomatin:

»På grund af det statsfinansiella läget anser jag mig emellertid förhindrad att i någon större utsträckning taga hänsyn till de framställningar om löneförhöjningar, som gjorts såväl beträffande flertalet af nämnda befattningar å konsulsstaten som äfven beträffande kanslisterna vid beskickningarna. För dessa senare synes dessutom, när en löneförhöjning äger rum, denna böra utsträckas ej blott till kanslisterna vid beskickningarna i London och Bryssel, utan till samtliga beskickningskanslister.»

Härutaf finna herrarna alltför väl, att det ställts i utsikt, att vi kanske mycket snart skola återigen få förslag i denna riktning till Riksdagen. Vid den förberedande behandlingen af frågan inom afdelningen i utskottet föreslogs för den skull följande uttalande i motiveringen: »Med afseende härå och med hänsyn till den korta tid, som förflutit sedan nämnda omorganisation med åtföljande löne reglering genomfördes, anser sig utskottet kunna förvänta, att ytterligare framställningar angående förbättring i diplomat- eller konsultjänstemännens aflöningsförmåner icke skola inom den närmaste tiden ifrågakomma. Under uttalande häraf hemställer utskottet» . . . etc.

Detta var afdelningens hemställda till utskottet. Men vid behandlingen af ärendet inom utskottet blef detta struket.

Jag anser emellertid denna motivering så viktig, för att vi icke skola få framställningar om löneförhöjningar återkommande år efter år, att den bör intagas i Riksdagens beslut, hvarför jag yrkar bifall till afdelningens uttalande, som skulle blifva den allra sista delen

af utskottets motivering och alltså införas efter orden »och vara afhjälpt».

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan med det af mig föreslagna tillägget till motiveringen.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman! Jag skall anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad i denna punkt.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Sedan herr talmannen gifvit propositioner å de därunder framställda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

mom. b)–g).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2:o)—17:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkterna 18:o) och 19:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 20:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt ridhus vid krigsskolan å Karlberg, och

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lön och dagaföring åt en gevärshandtverkare öfver stat vid Kronobergs regemente.

Kammaren biföll hvad utskottet uti dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Lagutskottets häruppå föredragna utlåtanden:

nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för kvinna att innehafva klockarebefattning, och

nr 10 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af eller tillägg till 154 § utsökningslagen,

blefvo af kammaren godkända.

Angående
äganderätten
till gatumar-
ken i vissa
samhällen.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för vissa samhällen att på mindre betungande villkor med full äganderätt komma i besittning af gatumark, som upplåtits till allmänt begagnande.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Lindhagen: Framställningen afser, att de samhällen, som omnämnas i motionen, skola få tillfälle att utan ersättning förvärfva ifrågavarande gatumark.

Det är klart, att den blifvande lagstiftningen måste ordnas på det sätt, att bestämmelserna icke kunna kringgås, på sätt nu redan visat sig kunna inträffa, endast genom att söka in-teckning i gatumar-ken och sålunda på omvägar åstadkomma, att man genom mellan-händer i alla fall tilltvingar sig ersättning för själfva marken.

Utskottet har emellertid i sin motivering, sista stycket, anfört ett skäl, som synes tyda på, att utskottet icke tillräckligt behjertar denna angelägenhet utan tvärtom gifver anvisning åt en blifvande lagstiftning att med omsorg tillvarataga alla möjliga in-tecknings-hafvares rätt och således möjliggöra, att lagen kan framdeles kring-gås genom in-teckningsåtgärder. Emot ett sådant förslag, som icke heller står i öfverensstämmelse med motionärens syften, ha jag och herr Pettersson i Södertälje reserverat oss. Nu är det emellertid så, att Första Kammaren redan antagit utskottets hemställan oför-ändrad, men enligt hvad jag erfarit har därvid, särskildt af justitie-rådet Afzelius, med styrka framhållits, att den materiella rätten i en blifvande lagstiftning, icke får komma till korta för den formella. För att icke sätta saken i äfventyrligheter, är det kanske tillräckligt, att ett liknande uttalande, på sätt jag nu gjort, äfven kommer fram här i Andra kammaren. Jag är för öfrigt öfvertygad om, att Svenska stadsförbundet i alla fall, med den organisation det vunnit, skall ägna denna sak nödig uppmärksamhet, så att man icke riskerar, att denna bestämmelse i utskottets motivering kommer att leda till sådana missförhållanden, som jag nu talat om. Vid sådant förhållande skall jag, herr talman, inskränka mig till dessa erinringar och icke göra något yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Pettersson* i Södertälje och *Tengdahl*.

Friherre Palmstierna: Herr talman! Med hänsyn till, att detta ärende är synnerligen brådskande, emedan denna lag efter några år torde bli obehöflig, då den däremot just för närvarande är synnerligen erforderlig, ber jag, för att icke riskera frågans lösning,

att få instämman med herr Lindhagen, under förhoppning, att den synpunkt, som framkommit i reservationen, måtte blifva beaktad vid lagens utarbetande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter förelåg till behandling lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning af väckt motion om ändring af bestämmelserna angående förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet m. m.

Ang. förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 17, hade herr Hellberg föreslagit, att Riksdagen ville besluta 1:o) en lagändring, hvarigenom åtminstone i nordliga delarne af riket och särskildt i lappmarkerna vid exekutiv auktion å fastighet på landet kunde i erforderliga fall utbjudas allenast viss del af fastigheten, och 2:o) sådan ändring i lagen den 4 maj 1906 rörande förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, att bolag eller förening ej berättigades att i onödan inropa fastigheter allenast på den grund, att i fastigheten funnes intecknad skogskontrakt.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Lindhagen*, som yrkat:

1:o) att kamrarna måtte återförvisa ärendet till utskottet, och

2:o) — ifall detta yrkande ej bifölles — att Riksdagen ville med anledning af förevarande motion hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en undersökning rörande verkningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom, såvidt rörde inrop af bolag eller förening å exekutiv auktion utaf fastighet, hvori inroparen hade intecknad afverkningskontrakt, äfvensom, därest utredningen därtill gafve anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättring i berörda lag.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Hellberg anförde: Herr talman! Vi ha en lag, som handlar om förbud i vissa fall för bolag att förvärfva fast egendom. Den lagen är, såsom vi alla veta, af den 4 maj 1906. Detta datum

Ang. förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet
m. m.
(Forts.)

är synnerligen anmärkningsvärdt och af en särskild vikt för hvar och en, som är intresserad af socialpolitik och därmed sammanhängande ämnen.

Emellertid tillämpas denna lags bestämmelser icke alltid så som de kanske skulle tillämpas, i synnerhet då det är fråga om rätt för bolag att inköpa fastigheter å exekutiva auktioner. På flera ställen och särskildt i Lappland tillämpas denna lagstiftning så, att därigenom gifvits anledning till berättigade klagomål. Men en sådan lag får icke, om det uttrycket må tillåtas mig — hvilket uttryck för öfrigt användts förut — lämnas åt sitt öde, den bör, om jag så får säga, repareras, om den är bristfällig, och den bör kompletteras och byggas på, om den är för liten, annars kan det i många fall gå som det gjort i det fall, som jag dragit fram i min motion, eller så, att bonden får gå från gård och grund, från hus och hem, och detta är icke det enda exemplet.

Herrar Lindhagen och Karlsson i Fjäl ha tillsammans i denna sak vid innevarande riksdag väckt en motion, i hvilken de önska en opartisk utredning af verkningarna af norrlandslagen, särskildt beträffande, bland annat, fastighetsinrop af bolagen själfva å exekutiv auktion. Då den motionen, af en händelse, berör till en del samma ämne som min motion, kan det väl vara fråga om, huruvida icke dessa båda motioner bort komma till behandling i ett sammanhang i lagutskottet. Om den saken vill jag emellertid nu icke yttra mig, jag vet icke, huru tillvägagångssättet är i de stora utskotten, men att så förfäres i de tillfälliga, därom har jag personlig erfarenhet. Så har emellertid icke skett, utan jag har nu ensam fått min dom af lagutskottet.

Som kammaren af min motion ser, vill jag ha till stånd en lagändring, hvarigenom, åtminstone i de nordligare delarne af riket och särskildt i lappmarken, vid exekutiva auktioner af fastighet på landet må kunna utbjudas endast viss erforderlig del af fastigheten. Jag hade tänkt mig den utvägen, att förrättningsmannen skulle kunna blifva skyldig att utbjuda allenast så liten del af hemmanet, som han i samråd med kommunalordföranden och ordföranden i hushållningssällskapets filialafdelning skulle kunna finna lämpligt i det ifrågavarande fallet.

Nu påpekar lagutskottet, att fast egendom skall gå i mät först efter lösöre, och att ingalunda någon försäljning af blott en del af någon särskild lös sak eller annan lös egendom är medgifven. Utskottet kommer vidare till den slutsatsen, att »lagens ståndpunkt medför med ännu större skäl, att vid exekutiv försäljning af fastighet, som utgör en juridisk enhet, ej någon delning eller styckning får äga rum». Jag djärfves nu vid sådant förhållande och för min ringa del anse, att en lag, som är af sådan beskaffenhet och medför sådana konsekvenser, som jag har sökt visa, bör åtminstone undergå någon revidering.

Man har med anledning af min motion meddelat mig, att den

23 i denna månad kommer att förrättas åtta exekutiva auktioner i Åsele och Wilhelmina kommuner i lappmarken, däraf sju i den senare socknen; båda dessa socknar äro belägna inom den domsaga, som jag representerar. Ja, mina herrar, då bli antagligen lika många familjer i lappmarken hemlösa! Ty det torde med all säkerhet komma att gå så till äfven vid dessa auktioner, att fastän till hemmanen höra flera skiften, som det skulle kunna gå an att försälja hvar för sig, sker det icke så, utan hela hemmanet med odlingar och åbyggnader, ängar och skogsparker slumpas bort på en gång. Det är endast antingen spekulationslystna personer — och dessa äro lätt räknade — eller ock bolag, som kunna ropa in hemmanen, men många af dem äro så stora och så värdefulla, att om endast *en del* af dem finge försäljas, så skulle de gäldbundnas skuldsomma därmed med största lätthet kunna betalas. Men hur går det nu, hur går det med ägaren, med hans hustru och barn? Jo, de gå så småningom till fattigvården och sedan, om medel kunna skrapas ihop, gå de med *den stora blodströmmen* öfver Atlanten. Då man ser sådant inträffa i en förut fattig och förut glest befolkad trakt, då man ser, hur svårt det är att behålla en jordbit, och då man vet, hur svårt det är att förvärfa en jordbit i detta land, då kan man verkligen blifva frestad att börja misströsta, hur det slutligen skall gå. Men det gör icke jag för min del ändå, ty jag vet, att hvad rätt är, det skall dock segra till slut.

Ang. förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet m. m. (Forts.)

I den vid lagutskottets utlåtande fogade reservationen hemställes i punkt 1, att kammaren måtte på vissa angifna skäl återförvisa ärendet till utskottet. Ja, om den saken skall jag icke yttra mig, ty enligt min mening resulterar ett bifall till den punkten — om återremiss — till ingenting, då Första kammaren redan fattat sitt beslut. Men jag skall i stället be att få yrka bifall till det 2:dra momentet i reservationen, däri reservanten anhåller, att Kungl. Maj:t måtte få verkställa en undersökning rörande verkningarna af lagen af den 4 maj 1906 o. s. v.

Jag skall sålunda be, herr talman, att få yrka bifall till punkt 2 i reservationen.

Herr Mörtsell: Herr talman, mina herrar! Motionären har väckt sin motion på grund af att inom lappmarken fastigheter gått bort på exekutiv auktion för en spottstyver. Det kommer säkerligen att fortgå på samma sätt, om lagen skall tillämpas som hittills skett. Med hänsyn till sakförhållandet är motionären all heder värd för att han dragit frågan inför Riksdagen. Jag ber att få lämna en liten redogörelse för, hur det kommer sig, att fastigheterna inom lappmarken bortslumpats för så godt pris. Det är många olika förhållanden, som göra detta.

Först kan det vara det förhållandet, att lägenheterna ha varit anlagda på för jordbruk alldeles olämpliga ställen, d. v. s. varit anlagda på någon skarp tallhed, där icke någon myrödling funnits

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

i närheten, och sålunda från jordbrukssynpunkt varit totalt värdelösa. Däraf förstår man, att de, som spekulerat på jordbruk, ha aldrig afgifvit anbud på en sådan lägenhet. Men det är icke enbart detta, utan det har varit samma förhållande med hemman, som legat i byalag, där jämförelsevis, d. v. s. enligt ortens förhållanden, funnits präktiga jordbrukslägenheter, men de ha gått bort för godt pris eller underpris. Om man tänker sig tillbaka i tiden för en 20 å 22 år sedan, innan laga skiftena gått öfver byarna, då alltså hela byn var samfälld, och om man tänker sig det fallet, att en granne råkade i skuld, så att hemmanet skulle gå bort, då visste hvarje spekulant, att om han ropade in detta, så hade han den där snaran om halsen, som heter laga skifte, och att i många fall alla de utgifter, som dit hörde, kostade lika mycket om inte mer än hemmanets värde, nämligen om storskogen var bortsåld. Detta gjorde, att hemman gingo bort för mycket lågt pris. Jag känner till hemman med en tunnasskatt, med präktiga åbyggnader, som, fastän de såldes under hand, icke kunde med den omkostnad som konkurs och utmätning medföra, säljas till högre pris än 4,000 kronor. Däraf förstår man, hvilken förskräcklig minskning i hemmansvärdet orsakats af detta laga skifte.

Men det finnes äfven andra orsaker till det nu påpekade missförhållandet. Ett af de icke minst vägaande skälen till hemmanens jämförelsevis ringa värde är, om man ser saken ur skogssynpunkt, det utstämplingstvång med afseende å skogen, som där uppe förefinnes. Jag känner till fall, där ett hemman, beläget nedanför lappmarksgränsen, under hand sålts för ett pris af 40,000 kronor, medan däremot ett annat hemman, som legat endast en eller ett par mil längre upp, men inom lappmarksgränsen, alltså med utstämplingstvång, icke betingat mer än 12,000 kronor, fastän det varit mera skog å detta senare hemman än å det förstnämnda. Nu i dagarne blir det konkursauktion å ett hemman inom min valkrets, till hvilket hemman hör en skog, bestående af cirka 35,000 timmerdugliga träd. Äfven om skogen vore af sämre beskaffenhet, så kan man taga för gifvet, att därest det icke vore utstämplingstvång å densamma, köpskillingen för hemmanet skulle uppgå till 40- å 50,000 kronor, äfven vid konkursauktion, men jag är öfvertygad om, att till följd just af utstämplingstvånget ingen vill gifva ens 10,000 kronor för hemmanet i fråga. Vi finna här af, hvilka olägenheter man i detta fall är underkastad.

Hvad beträffar speciellt den fråga, som beröres i föreliggande motion, är jag öfvertygad om, att såsom förhållandena nu äro och med den ägostyckningslag, vi för närvarande ha, nog icke så mycket kan göras för att få en ändring till det bättre till stånd i nu ifrågasvarande afseende. Om laga skifte icke öfvergått en by, kan icke en af hemmansägarna i denna by låta företaga ägostyckning, ty därtill fordras, att man är ensam ägare till ett visst hemman; och då alltså ingen ägostyckning kan ifrågakomma, måste hemmansägaren,

om en försäljning blir nödvändig, sälja hemmanet i dess helhet. I de fall däremot, där laga skifte förekommit, är det hemmansägarens eget fel, om han, när han råkar i skuld, icke begagnar de möjligheter, som den nu gällande ägostyckningslagen gifver honom, utan låter hela hemmanet gå bort för underpris. De förhållanden, under hvilka en dylik hemmansägare lever, äro emellertid, det ber jag att få säga, ganska ömmande. Lappmarksbonden är i allmänhet ordentlig och punktlig, modig och företagsam och i betraktande af ortsförhållandena äfven omtänksam. Men vi böra söka sätta oss in i en sådan persons ställning. Han har arbetat och släpat på sitt hemman i tjugu, tjugufem, trettio års tid, familjen har växt — barnskaran kan variera mellan ett halft och ett helt dussin — och så inträffa några missväxtår och några andra olyckor tillstöta, såsom i fråga om kreaturen eller dylikt, och följden af allt detta blir, att skuldsumman växer, ränta på ränta lägges till skulden, och till slut kommer en viss misströstan öfver honom. Då säger han till sig själf: Nu kan jag afkorta skuldsumman genom att ägostycka mitt hemman och sälja så stor del däraf, att därigenom åtminstone den största skulden kan täckas. Men därmed har han också inskränkt sin existensmöjlighet, och därför tycker han som så: Det är utmärkt bra, så länge det kan gå utan några sådana där förändringar; om jag slipper lagsökning under året, och detta icke blir allt för ogynnsamt, så är det en stor förmån att få bruka hela egendomen och få afkomsten af densamma mig till godo; därför lugnar han sig och tänker: Jag skall låta det gå så länge på samma sätt som hittills och se tiden an. Men till sist kommer lagsökning, och då är det för sent: då kan skuldsumman vara för stor, och då går allt under klubban. Vi böra emellertid härvidlag tänka oss, hur det skulle komma att ställa sig, om vi finge ett sådant lagbud, att myndigheterna vid utmätning och försäljning på exekutiv auktion af fast egendom å landet måste afsända viss del af egendomen. Genom den försäljning af denna del, som då komme att äga rum, finge ju egendomen två ägare, och som en följd däraf måste ett laga skifte komma till stånd. Till de skulder, bonden förut har, komma då ytterligare utgifterna för detta laga skifte, och om därtill kommer, att han förlorar just den del af hemmanet, där de olika gårdsbyggnaderna äro belägna, så ökas gifvetvis svårigheterna för honom, då han ju i så fall måste bygga upp ny gård. Resultatet blefve det, att, låt vara att han hade litet penningar en mycket kort tid, han dock snart vore lika fattig, som om hela hemmanet hade gått under klubban.

Här är således enligt min uppfattning ingen annan råd, än att dessa skuldsatta hemmansägare i tid begagna sig af ägostyckningslagens möjligheter och därigenom rädda åtminstone en del af sitt hemman och detta utan större utgifter än kostnaden för själva ägostyckningen.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

*Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)*

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion & fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

Herr Pettersson i Södertelje: Herr talman, mina herrar! Jag tror icke, att Andra kammaren kan bifalla den föreliggande motionen. Icke en gång herr Lindhagen, som ju klandrat utskottet, för att det endast talat juridik och underlåtit att behjerta de realiteter, som ligga bakom motionen, icke en gång han har vågat sig på att förorda bifall till motionen. Hvarför har han då icke gjort det? Jo, därför att det icke låter sig göra.

Såsom herrarne se af betänkandet, har motionären här framställt två förslag. Dels vill han, att vid exekutiv auktion åtminstone i de norrländska länen utrop må kunna äga rum endast af vissa delar af den fastighet, som skall försäljas, och dels vill han, att bolags och ekonomiska föreningars rätt att inropa fastighet på exekutiv auktion på den grund, att de i fastigheten ha intecknadt afverkningskontrakt, skall inskränkas, så att de icke kunna göra denna rätt gällande »i onödan».

Hvad det första af dessa yrkanden beträffar, har utskottet, utom det att utskottet framställt en formell invändning mot det-samma, äfven påvisat, att genom en dylik bestämmelse skulle i många fall just jordägaren tillskyndas afsevärd förlust. Vidare påpekar utskottet, att det kan hända — och det är till och med det vanliga — att fastighet, som säljes å exekutiv auktion, är intecknad, och med hänsyn därtill är det ju icke gärna möjligt att vidtaga en dylik styckning utan att kränka inteckningshafvarnes rätt. Slutligen har utskottet också hänvisat till, att vi för närvarande ha en särskild lagstiftning, som på grund af vissa skäl lägger hinder i vägen för ägostyckning i de norrländska länen, och att således ett bifall till motionen i denna punkt skulle motverka de syften man förnt härutinnan velat främja.

För det andra vill motionären, att bolag eller förening icke skall få »i onödan» inropa fastigheter å exekutiv auktion på den grund, att de ha intecknadt afverkningskontrakt i fastigheten. Nu är det, såsom herrarne torde veta, så, att bolag och föreningar i de norrländska länen och Dalarne ha rätt att, såsom ett undantag från det för dem där eljes gällande förvärfsförbundet, inropa fastigheter å exekutiv auktion. Men denna rättighet är icke beroende af fastighetens natur; om denna är skogbärande eller icke, inverkar ej på den saken, och icke heller är denna rätt beroende på, att bolaget eller föreningen har intecknadt afverkningskontrakt i fastigheten. Den rätt, som motionären här vill inskränka, existerar således icke, och vid sådant förhållande lär det väl icke heller gå för sig att inskränka densamma.

Emellertid menar nu herr Lindhagen, och väl äfven motionären, att hufvudsyftet med den föreliggande framställningen icke är de positiva förslag, hvori den utmynnar, utan det är, såsom herr Lindhagen säger, att frambära befolkningens bekymmer öfver de olyckor, med hvilka bolagen hota densamma i de norrländska länen, särskildt genom att inropa fastigheter på exekutiv auktion. Motio-

nären har, dels i sin motion, dels här muntligen, sökt illustrera detta förhållande. Jag är fullkomligt öfvertygad om att han har rätt i sitt påstående att missförhållanden förekomma till följd af den rätt, som bolagen ännu ha att förvärfva fastigheter. Herr Lindhagen har ansett, att man i detta fall borde förfara så, som man så ofta eljest gör när man icke anser sig kunna bifalla en motion, men finner, att de fakta, hvarpå motionen grundar sig, dock förtjäna beaktande. Man brukar nämligen då föreslå, att en utredning skall ske af frågan, och att sedan de förslag skola framställas af Kungl. Maj:t, hvartill utredningen kan föranleda. Det kan ju icke nekas till att det är någonting riktigt i den tanken, att man äfven här skulle kunna gå till väga på det sättet, och jag har också för min del inom utskottet delvis understödt herr Lindhagens yrkande i sådant afseende. Men jag har icke, i likhet med herr Lindhagen, kunnat finna, att tillräckliga skäl föreligga för att i denna fråga framlägga någon reservation. Jag har nämligen ej kunnat blunda för det faktum, att den utredning, som i detta fall skulle påyrkas, blir allt för snävt begränsad. Man skulle begära utredning om verkningarna af 1906 års förbudslag, men endast i ett visst afseende, nämligen för så vidt fråga är om fastighetsinrop af bolag eller förening å exekutiv auktion. Men icke ens den saken skulle fullständigt utredas, utan endast det speciella fall, då bolag eller förening, som inropat fastighet, har in-tecknad afverkningskontrakt i densamma. Att utredningen skulle blifva så snävt begränsad beror naturligtvis därpå, att herr Lindhagen laglydigt velat hålla sig inom motionens ram. Detta är alldeles riktigt, formellt sedt, men man måste dock säga sig, att nog blefve det en konstig utredning, som komme att röra sig inom ett så inskränkt område. Det kan så mycket mindre vara skäl att nu här bifalla en sådan hemställan, som kammaren ganska snart får gå att besluta öfver en annan motion i samma riktning, nämligen en motion afgifven af herrar Lindhagen och Karlsson i Fjäl. I den motionen begäres en utredning af den nu föreliggande frågan i hela dess vidd. Däri begäres nämligen en utredning angående verkningarna af förbudslagen, särskildt också i den punkt, som rör inrop af fastigheter å exekutiv auktion. Den motionen är icke så snävt begränsad som herr Lindhagens nu föreliggande reservation; den är därför betydligt mera praktisk och genom ett bifall till densamma vinner man verkligen något. Å andra sidan förefaller det mig, som om bra litet skulle vara vunnit med att uttrycka sin sympati för den motion, hvarom här är fråga, genom att bifalla andra punkten i herr Lindhagens reservation, såsom motionären här påyrkat.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Häruti instämde herrar *Berggren, Johanson* i Mossebo och *Jansson* i Edsbäcken.

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr Mörtzell uppräknade en del af de anledningar, som gjort, att böndernas hemman i Lappmarken gått bort till bolag och deras vederlikar. Det var, så vidt jag kunde finna, delvis en riktig uppräkning; och därtill skulle kunna läggas flera andra anledningar. Jag är sålunda fullkomligt ense med herr Mörtzell om att detta är en utveckling, som fortgått och delvis ännu fortgår, hvarigenom den jordbrukande befolkningen där uppe expatrieras till förmån för bolagen.

Då emellertid herr Mörtzells anförande i en punkt gick på ett oklart sätt vid sidan af saken, skall jag tillåta mig att göra en liten erinran. Herr Mörtzell framhöll, att ett af skälen, hvarför fastigheter där uppe slumpas bort till så billiga pris, vore utstämplingstvånget för skog, hvarmed menas, att hemmansägaren icke får taga sin skog till afsalu annat än efter utstämpling efter skogens afkastningsförmåga. Den ärade talaren nämnde icke, huruvida han ansåge detta vara ett fel, som han ville ha undanröjdt, ehuru det nästan föreföll så; men i alla fall och för den händelse, att någon skulle ha fått den uppfattningen, att så bör ske, vill jag för min del säga, att det enligt min och mångas uppfattning är ett livsvillkor för den norrländska bondebefolkningen och äfven för skogen, att just detta utstämplingstvång äger bestånd.

Ganska belysande är det af den ärade talaren omnämnda förhållandet, att ett hemman, som med utstämplingstvång såldes för 10,000 kronor, skulle, om utstämplingstvånget icke funnits, kanske hafva sålts för 40,000 kronor. Hvad innebär detta? Jo, utstämplingstvånget afser, att endast skogens normala afkastning skall uttagas; och det är endast på det villkoret, som kronan donerat dessa skogar. Detta är sålunda ett kronans villkor för donationen, som bör upprätthållas. Men om ett hemman med normalt tillgodogörande af skogsafkastningen är värdt 10,000 kronor, men, därest man tar bort utstämplingstvånget, blir värdt 40,000 kronor, hvad betyder det? Jo, att den nye ägaren, d. v. s. köparen, får möjlighet — och äfven måste begagna den — att afverka skog utöfver den normala årstillväxten att sköfva skogen. Däraf ser man klarligen, hvilken betydelse denna utstämplingslag har för lappmarkerna.

Nu har det, särskildt från bolagens sida, länge varit ett sträfvanande att få bort detta utstämplingstvång; ty för dem är det fördelaktigt att af sin egen skog få afverka huru mycket som helst. Men dessa förslag och ansatser hafva hitintills alltid afvisats; och vi få väl hoppas, att det äfven i fortsättningen skall lyckas att hindra detta.

Som bekant tillkom 1906 års förbudslag just i syfte att förhindra, att hemmanen från bönderna såldes till bolag. När den lagen stiftades, var det en ganska stor svårighet att komma till rätta med de juridiska betänkligheterna. Särskildt var man angelägen om att få hafva kvar rättigheten att köpa hemman på exekutiv auktion, för att dymedelst skydda in-tecknade rättigheter. Det gick

också icke med mindre än att lagen medgaf, att bolagen finge köpa hemman på exekutiv auktion; men de skulle göra sig af med fastigheten inom viss tid. Hade de emellertid köpt sådant hemman för att bevara intecknad rättighet, så kunde de få dispens från denna skyldighet hur länge som helst och behålla hemmanet. Men då en dylik lag är stiftad och en sådan där svag punkt finnes i lagen — något som man ju redan på förhand visste skulle blifva fallet — då är det ju skäl, att saken undersökes, när klagomål framföras just mot lagens verkningar i det stycket. Det exempel, som den ärade motionären i sådant afseende anfört, är ju ganska talande och belysande för hur det kan gå till.

Hjärtpunkten i denna motion är sålunda, att motionären vill hafva en undersökning om dessa saker; och fastän han framställt detta sitt önskemål i form af två alternativa lagförslag, det ena rörande ändring af det exekutiva förfarandet i allmänhet vid försäljning af fastigheter, och det andra rörande ändring särskildt af norrlandslagen, så är det dock det där medgifvandet i denna 1906 års lag att få inköpa hemman på exekutiv auktion, som han vill hafva i visst afseende undersökt. Det är detta, som är hufvudsaken i motionen. Nu ha jag och herr Karlsson i Fjäl också väckt en motion, nr 154, gående ut på att man skall undersöka denna lags verkningar såväl i allmänhet som särskildt i fråga om de exekutiva auktionerna. Motionären har emellertid endast talat om exekutiva auktioner i sådana fall, där det finnes i hemmanet intecknad skogsafverkningskontrakt, därför att detta är det fall, som hans exempel åsyftar, ehuruval äfven andra beaktansvärda fall förekomma.

Jag är mycket tacksam mot herr Pettersson i Södertälje för att han redan på förhand nu förklarar sig ha understödt min motion, hvilken ännu icke förekommit i lagutskottet; och genom hans ytt-rande är jag förvissad om att han vill understödja densamma, äfven när den företages till behandling inom utskottet. Han vill alltså understödja saken i dess helhet. Men då han i sitt anförande kom till frågan om min motion, gick han förbi just den svaga punkten i utskottets hemställan. Såsom jag i motiveringen till det första yrkandet i min reservation påpekat, har det, mig veterligen, aldrig förekommit i lagutskottet, att, då det förelegat två motioner, som röra samma sak — det rör sig här i båda motionerna faktiskt om verkningarna af 1906 års förbudslag, speciellt i hvad angår det exekutiva förfarandet, hvarvid den ena motionen afser undersökning af missförhållandena i allmänhet och den andra afser undersökning af missförhållanden i en viss del — det har, säger jag, aldrig förekommit, att icke dylika motioner behandlats samtidigt inom lagutskottet. Att ett afsteg från denna grundsats nu skett inom lagutskottet, den punkten förbigick herr Pettersson i sitt anförande fullkomligt; och jag undrar icke på det, ty det är en sak, som omöjligan kan försvaras.

För min del kan jag icke förstå annat, än att det är den nya enkelproportionalismen, som införts vid val till utskottet, hvilken åstadkommit

Ang. förfarandet vid exekutiv auktion å fastighet på landet m. m.
(Forts.)

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion d fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

detta. Synpunkter, sådana som de, hvilka beröras i förenämnda motioner, representeras numera af en så försvinnande minoritet i utskottet, att äfven den rent formella behandling, som bör komma hvarje fråga till del, ignoreras af den stora majoriteten inom utskottet, hvilken således ej längre anser sig behöfva iakttaga vanliga formella hänsyn och parlamentariska former. I annat fall hade man väl bort medgifva, att herr Hellbergs motion hängde ihop med den andra, samt bordlagt den till ett annat sammanträde, så att de båda motionerna hade kunnat behandlas tillsammans. När jag fäste uppmärksamheten härpå inom utskottet, så svarade man bara, att man inte tyckte, att det behöfdes, och så företog man sig, som sagdt, att behandla endast den nu ifrågavarande motionen. Det är emellertid alldeles nödvändigt, om icke utskottsarbetet skall bli alldeles outhärdligt för minoriteten, att man tager åtminstone en sådan där formell hänsyn; och det är enastående i lagutskottets annaler, så länge jag varit med, att en motion, som rör en del af en större motion icke får behandlas i sammanhang med den större. Om så skett, skulle detaljerna i herr Hellbergs motion icke gjort oss några bekymmer. Ty det är ju klart, att, när man i en lifsfråga skall söka att komma till rätta med juridiken, man är inne på ett alldeles oerhördt svårt gebit; och om man åter begränsar saken, såsom jag i punkt 2 i min reservation föreslagit, så är det visserligen riktigt, som herr Pettersson sade, att det är en väl detaljerad punkt att begära skrifvelse om. Men hvad skall man göra, när lagutskottet vägrar att behandla de bägge motionerna i ett sammanhang! Hur lätt hade däremot icke allt förlupit, om lagutskottet kunnat förmås att behandla de båda motionerna samtidigt. Då hade det helt enkelt hetat ungefär som så: »Med anledning af herrar Lindhagens och Hellbergs motioner tillstyrker utskottet (eller reservanterna), att en utredning sker om det hela.» Därmed hade den saken varit klarerad.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa, att kammaren måtte nu i första hand återremittera ärendet, på det att den nu föreliggande motionen måtte få behandlas i sammanhang med den andra inom utskottet ännu icke behandlade motion, med hvilken den hör samman.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Jag har så mycket svårare att med verklig entusiasm försvara utskottet i den punkt, på hvilken herr Lindhagen nu gjort anmärkning, som jag verkligen i utskottet tyckte, att herr Lindhagen gärna hade kunnat få sin vilja fram, när han yrkade på gemensam behandling af båda ifrågavarande motioner. Ty visserligen är den hemställan, som göres i motionerna olika, i det att herr Hellberg riktar sig på ett yrkande om viss ändring i det exekutiva förfarandet, medan däremot herrar Lindhagen och Karlsson i Fjäl rikta sig på en utredning angående verkningarna af norrlandslagen, men å

andra sidan är det sant, att i bägge motionernas motivering åberopas delvis samma faktiska förhållanden. Jag tyckte därför, som sagdt, att herr Lindhagen gärna kunde ha fått sin vilja fram i detta fall, men jag får dock säga, att jag icke anser, att saken har den kolossala betydelse, som herr Lindhagen velat tillägga densamma. Ty hvad skulle herr Lindhagen eller herr Hellberg eller saken ha vunnit på, att herr Lindhagen fått sin vilja fram i detta afseende? Jo, resultatet hade blifvit det, att detta betänkande hade kommit att röra sig om ännu en motion; och så hade det möjligen i bästa fall i utskottets hemställan kommit att stå: »att Riksdagen ville *med bifall* till herrar Lindhagens och Karlssons i Fjäl motion samt *i anledning af* herr Hellbergs motion» etc. Icke ens om motionerna behandlats gemensamt, hade det kunnat blifva något tillstyrkande af herr Hellbergs motion, men utskottet hade möjligen kommit att i uttrycken ställa sig mindre afvisande till densamma. Motionären skulle möjligen ha erhållit en tröst öfver afstyrkandet, en karamell att suga på, såsom herr Lindhagen sade häromdagen, hvilket jag mycket gärna skulle ha unnat honom. Men någon saklig betydelse skulle ett sådant uttryckssätt icke hafva haft, såvidt jag kan se.

Hvad nu beträffar yrkandet om återremiss, har jag för min del ej i och för sig något att invända emot det, men jag vill erinra herrarna om, att saken nu har behandlats och afgjorts af Första kammaren, så att verkan af en återremiss naturligtvis endast skulle bli, att utskottet anmodar denna kammare att fatta beslut i saken. Jag föreställer mig, att kammaren kan använda sin tid till nyttigare saker än att med detta resultat för ögonen besluta återremiss.

Herr Lindhagen: Ja, jämförelsevis få saker bland de många, vi här behandla, äro af utomordentlig vikt, och det gäller äfven den här saken. Men det är viktigt i två afseenden i alla fall, att denna sak återremitteras till utskottet. För det första ger man nämligen utskottet därigenom en erinran om att minoriteten också har rätt att påkalla, att lika saker behandlas samtidigt och i hvarandras sammanhang, i det afseendet vinner man systemålet genom en återremiss. För det andra är det ju, såsom herrarna veta, så, att en motions yrkande icke alltid precis bifalles; utan i de flesta fall, kan man säga, går utskottets hemställan ut på en modifikation. En sådan modifikation har t. ex. också måst göras i punkt 2 af min nu föreliggande reservation. Hvad innebär då det i denna punkt gjorda yrkandet? Jo, det innebär, att kamrarna redan nu skulle afgöra en del af det ämne, som kamrarna skola yttra sig om, när min och herr Karlssons i Fjäl motion kommer från utskottet. Bifaller kammaren punkt 2 i min reservation, har kammaren på förhand sagt, att den punkten godkänner den, och när saken i sin helhet sedan kommer tillbaka, är ju den delen af saken redan afgjord; vi behöfva ju ej besluta två gånger om bifall till samma sak. Afslår däremot kammaren punkt 2 i reservationen, har kammaren

Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)

*Ang. förfa-
randet vid
exekutiv auk-
tion å fastig-
het på landet
m. m.
(Forts.)*

därmed sagt, att i den delen, i fråga om exekutiv auktion å fastighet jämlikt 1906 års lag, har kammaren fattat sitt beslut om afslag. Men när kammaren sedan skall fatta beslut om det hela, hur skall det då gå, om kammaren vill bifalla det hela och sålunda äfven den del, som förut afslagits?

Detta är den situation, kammaren står inför, när den går att afslå eller bifalla punkt 2 i reservationen. Jag må säga, att jag aldrig här varit med om en sådan föredragningsordning, föranledd af ett utskotts hemställan.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen framställde nu propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det yrkande, som innefattades i punkten 2:o af den utaf herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o ärendets återremitterande till utskottet; och förklarade sig herr talmannen anse den under 1:o upptagna propositionen hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid af herr Lindhagen, hvarefter och sedan till kontraposition antagits den under 3:o angifna propositionen, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat ärendet till utskottet.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 47 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om afskaffande af biskops själfskrifna utöfvande af eforsämbete.

Uti en inom Första kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, nr 41, hade herr *Löfgren* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t gå i författning om vidtagande af sådan ändring i gällande bestämmelser, att de nuvarande eforaten öfver rikets läro-

verk afskaffades eller, därest några af de med nämnda ämbete för-
enade funktioner ansåges böra bibehållas under särskildt ämbete, i
allt fall biskops själskrifna utöfvande häraf måtte upphöra.

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till
någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Pettersson* i
Södertälje, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken och *Karlsson* i Fjäl,
hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka ifrågavarande motion.

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades ordet till

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Herr talman, mina
herrar! I 24 kap. kyrkolagen heter det: »Biskoparne skola ock hafva
uppsikt med (gymnasier och) skolor så ock ungdomens npptuktelse efter
skolorndningen, uti hvilken ingen må egenvilligt göra någon ändring.
De skola ock se på lektorer och skolmästare, med hvad flit, åhåga
och nytta de sina ämbeten förrätta, afskaffa dem, som äro därtill
oskicklige och försumlige, och inga andra därtill befordra, än dem
de för visso känna och veta vara ungdomen nyttige.»

På grund af denna befogenhet, som ju var helt naturlig på den
tiden, när läroverken voro en stiftsangelägenhet, ha helt visst
biskopar och domkapitel utöfvat en mycket omfattande verksamhet
till välsignelse för läroverken. Emellertid har denna verksamhet
utöfvats vid sidan af biskoparnas egentliga lifsuppgift, vården om
de kyrkliga angelägenheterna. I samma mån som nu detta biskoparnas
egentliga arbetsfält tagit större delen af deras tid och krafter i an-
språk, i samma mån har det blifvit svårt för dem att ägna sig åt
vården om läroverken. På samma gång hafva dessa under tidernas
lopp utvecklats från att vara en stiftsangelägenhet till att vara en
statsangelägenhet. I samband med den utvecklingen har man allt-
mera känt behof af att få en fackmässig centralledning för läro-
verken. Särskildt har det klagats öfver att domkapitlen med deras
säregna arbetssätt ej lämnade möjlighet för att erhålla den plan-
mässighet och den enhetlighet i organisationen, som vore önskvärd.

På dessa skäl infördes 1904 i samband med den stora läro-
verksreformen ett särskildt fackmässigt centralorgan för de allmänna
läroverken i öfverstyrelsen. Denna öfverstyrelse skulle bland annat
öfva tillsyn öfver de allmänna läroverken, flickskolor och med dem
likställda läroverk, afgifva yttrande öfver sökande till ämneslärare-
befattningar, tillsätta extralärare och vikarier samt taga initiativ till
erforderliga reformer.

Emellertid mötte, som vi minnas, förslaget om införande af en
öfverstyrelse för läroverken åtskilliga betänkligheter, särskildt från
biskopligt håll. För att bryta udden af detta motstånd och väl
äfven därför, att man ej visste, hur öfverstyrelsen skulle komma att
verka, därför att man sålunda ville vara försiktig med en nyhet,

Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)

som man införde, och slutligen också med hänsyn till den här bestämmelsen i kyrkolagen, tog man icke från domkapitlet och biskoparna alla de befogenheter, de förut haft, när man införde öfverstyrelsen, utan man lät biskoparna som eforer bibehålla en del af nämnda befogenheter. Dessa befogenheter äro i hufvudsak följande: Biskoparna ha fortfarande rätt att bestämma om ordningen för skolungdomens gudstjänstbesök; de ha att bestämma tiden för början och slut på terminerna; de skola utse examensvittnen; de ha rätt att afgifva yttrande öfver sökande till ämneslärarebefattningar, då uti befattningarna ingår undervisningsskyldighet i kristendom; de ha slutligen rätt att öfva uppsyn öfver det sätt, hvarpå kristendomsundervisningen handhafves, att för sådant ändamål inspektera läroverken samt att göra anmälan hos öfverstyrelsen, om de finna anledning till anmärkning. Nu föreslår motionären, att dessa befogenheter skola fräntagas biskoparna. Då uppställa sig följande frågor: 1) *Äro* de befogenheter, biskoparna som eforer ha, till någon nytta eller *kunna* de vara det och 2) *äro* dessa befogenheter till någon skada eller *kunna* de vara det?

Hvad då först beträffar sådana befogenheter som att bestämma tid för början och slut på terminerna, att utse examensvittnen, att bestämma ordningen för skolungdomens gudstjänstbesök o. s. v., så tror jag, att man utan öfverdrift kan säga, att i nu nämnda afseenden kunna erforerna icke göra någon verklig nytta, som icke likaväl skulle kunna utföras af andra myndigheter, rektorer, öfverstyrelse, kollegier eller andra dylika.

Hvad sen beträffar frågan om biskoparnas rätt att afge yttrande om sökande till kristendomslektorat, så skulle man väl kunna tänka sig, att biskoparna härutinnan hafva tillfälle att, såsom utskottet säger, verka som ett led i det samband, som bör finnas mellan läroverken som ungdomens fostrarinna och kyrkan som vårdarinna af statens religion. Men det är att märka, att vid utöfvandet af denna befogenhet biskoparna äro strängt bundna af lagens bestämmelser. Dessa återfinnas i läroverksstadgan, där det heter i 179 §: »Sökande till lektors eller adjunkts tjänst skall 1) vid den tid, då tjänsten är att tillträda, hafva uppnått tjugutre års ålder; 2) vara fri från sjukdom eller lyte, som gör den sökande för lärarekallet olämplig; 3) vara känd för hedrande vandel, samt, därest tjänsten omfattar undervisning i kristendom, bekänna sig till den rena evangeliska läran; 4) utmärka sig för det allvar och den stadga i karaktären samt den foglighet i lynnet, som ungdomens ledning kräfver; 5) besitta förmåga att lätt och tydligt meddela undervisning; 6) äga grundlig insikt i de ämnen, som till den sökta tjänsten höra; 7) hafva förberedt sig till lärarekallet genom vederbörligen genomgången profärskurs; samt 8) vid allmänt läroverk eller annan under öfverstyrelsens inseende ställd läroanstalt eller vid folkskoleseminarium hafva under minst två läsår med nit och skicklighet bestridit tjänstgöring till den omfattning, som enligt § 133 mom. 2 åligger

lektor eller adjunkt, eller under minst lika lång tid hafva såsom docent vid universitet bestridt tjänstgöring af enahanda art, som för docent, hvilken vunnit behörighet till anställning vid allmänt läroverk, berättigar till lönetursberäkning vid sådant läroverk.»

Sedan säges det i § 183: »Vid afgifvande af sådant förslag, som i mom. 1 omförmåles, skall i första hand tillses, att de villkor, som innehållas i § 179» — det var det jag läste upp — »blifvit uppfyllda, och skola därjämte såsom befodringsgrunder i följande ordning gälla: a) skicklighet och nit i ungdomens undervisning och handledning; b) lärdomsförtjänster, särskildt i de ämnen, som höra till den ifrågavarande tjänsten; c) längden af föregående, väl vitsordad tjänstgöring vid de i § 179 punkt 8) omförmälda läroanstalter.» Slutligen står det: »I fråga om lektorstjänst skola dock lärdomsförtjänster, särskildt om de förefinnas i de till tjänsten hörande läroämnen, såsom befodringsgrad likställas med undervisnings-skickligheten.»

Dessa bestämmelser äro biskoparna vid utöfvandet af sitt eforat skyldiga att ställa sig till efterrättelse. För dem får icke finnas några andra hänsyn än de nu uppräknade. Särskildt hvad beträffar villkoret att sökande till dessa befattningar skola bekänna sig till den rena evangeliska läran, kan man möjligen fråga sig, om icke biskopen på den punkten kan tänkas vara befogad att öfva ett själfständigt inflytande. — Men jag vågar tro, att så icke är fallet. Jag hyser den uppfattningen, att biskoparna äfven i denna punkt ha att utöfva en mera formellt granskande verksamhet. De ha att se till, att de sökande fortfarande tillhöra statskyrkan och icke utträdt därifrån. Jag vågar således tro, att biskoparna icke på grund af denna bestämmelse äro befogade att exempelvis fästa afseende vid de skrifter, som den sökande utgifvit, och att se till huruvida i dessa skrifter gjort sig gällande några läromeningar, som i ett eller annat afseende afvika från den ena eller andra kyrkliga bekännelseskraften. Någon verklig maktbefogenhet på grund af denna rätt att afgifva yttrande öfver sökande till kristendomslektorat, torde således biskoparna icke äga. Likaså torde biskoparnas befogenhet att hålla uppsikt öfver det sätt, på hvilket kristendomsundervisningen handhafves, och att för sådant ändamål inspektera läroverken, icke innebära någon verklig maktbefogenhet. Det enda biskopen kan göra, om han vid en dylik inspektion finner anledning till anmärkning, är att göra anmälan om förhållandet hos öfverstyrelsen. Nu kan man fråga: Kunnna då icke biskoparna på detta sätt göra nytta? Jo, det vill jag gärna erkänna. Det är ju alldeles gifvet, att biskoparna på det sättet hafva tillfälle att komma öfver missförhållanden, som genom deras ingripande kunna blifva rättade. Här måste man erkänna, att biskoparna *kunna* göra en verklig nytta. Men sedan kan man ju också göra sig den frågan: Är det verkligen skäl att för detta syftes vinnande draga biskoparna ifrån hvad som väl måste anses vara deras egentliga lifsuppgift? Skulle icke denna

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)*

Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)

granskande verksamhet med fullt förtroende kunna öfverlämnas åt öfverstyrelsen? Det torde vara så mycket mera befogadt att göra sig den frågan, som det, efter hvad det upplystes under diskussionen om denna fråga i Första kammaren för några dagar sedan, i ett biskopligt herdabref, jag tror från 1884, hade uttalats ett beklagande öfver att biskoparnas verksamhet förrycktes genom deras skyldighet att ha tillsynen öfver läroverken och genom det arbete, som i det afseendet ålåg dem. Visserligen har det arbetet sedan 1884 minskats, men i alla fall gäller dock principen äfven om de åligganden, som de i detta afseende fortfarande hafva.

Enligt min tanke måste man således besvara den förstnämnda frågan — den huruvida biskoparna genom dessa befogenheter för närvarande äro i tillfälle att utöfva verklig nytta: att göra en verklig personlig insats i fråga om värden om läroverken — med nej. Man kan således rent af säga, att det biskopliga eforatet numera är att betrakta som ett slags rudimentärt organ, som ett minne af en verksamhet, som funnits men försvunnit. Jag kommer så till den andra frågan: Göra biskoparna någon skada genom att utöfva dessa befogenheter, eller kan man befara, att deras befogenheter i detta fall kunna lända till någon skada? Ja, i det fallet får jag för min del säga, att jag icke hört, att utöfvandet af eforatet, särskildt i dess nuvarande starkt begränsade omfattning, har varit till någon skada. Jag har icke heller sett, att motionären påvisat detta, och det förefaller mig antagligt, att så icke skett. Man skulle då kunna säga, att denna fråga icke är af vidare stor räckvidd, och jag skall gärna gå in därpå, men dock tror jag, att man måste gifva motionären rätt i, att det föreligger en fara för att utöfvandet af denna befogenhet kan komma att vålla slitningar och oreda. Det är väl i allmänhet icke lämpligt, att två sidoordnade och parallella myndigheter ha att utöfva ett slags öfverinseende öfver en och samma verksamhet, såsom här är fallet. Det kan nämligen mycket väl tänkas inträffa, att öfverstyrelsen och eforerna vid utöfvandet af sin befogenhet beträffande läroverken komma att ledas af väsentligen skilda grundsatser, något som icke gärna kan vara nyttigt för läroverken och icke heller för eforerna själfva, efter hvad jag vill förmoda. Jag vill för öfrigt erinra herrarna om, att det för några år sedan verkligen förekommo ansatser till slitningar i det här afseendet. Det förekom nämligen då ett ganska hvasst meningsutbyte mellan öfverstyrelsens chef och en af biskoparna i en kompetenskonflikt, jag tror det var angående flickläroverken. Det kan icke vara nyttigt, att sådana konflikter upprepas, och man har anledning att frukta, att så skall komma att ske i framtiden.

Ehuru jag således, herr vice talman, icke vill påstå, att det nuvarande eforatet medför några större olägenheter, ber jag emellertid, med hänsyn till den fara, som ligger i denna anordning, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lämnade härefter ordet till

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbele.*
(Forts.)

Herr Meurling, som anförde: Herr vice talman! I motsats till den föregående ärade talaren är det min öfvertygelse, att så länge kristendomen skall vara ett särskildt läroämne vid läroverken, och så länge kyrkans medlemmar icke äga rättighet att fritaga sina barn från denna undervisning, så är det tillbörligt, att en kyrklig myndighet får utöfva uppsikt öfver det sätt, på hvilket religionsundervisningen vid läroverken handhafves. Dissenters ha ju rättighet att fritaga sina barn från kristendomsundervisningen vid läroverken, när undervisningen ej stämmer öfverens med deras uppfattning, men svenska kyrkans medlemmar skola hålla till godo med hurudan undervisning som helst i detta ämne. Jag anser det vara orättvist och obilligt, att svenska kyrkans medlemmar i detta afseende skola ställas i en sämre och ofriare ställning än dissenters.

Hvad nu beträffar det, som den föregående ärade talaren anförde, nämligen att det skulle strida mot biskoparnas lifsuppgift att hafva en sådan uppsikt, så förstår jag icke det. Tvärtom anser jag, att det skulle stämma utmärkt väl öfverens med deras lifsuppgift att äfven öfva någon uppsikt öfver den kristendomsundervisning, som ungdomen får i skolorna inom deras stift. Och när det nu icke har kunnat uppvisas några synnerliga olägenheter af den rätt, som de kyrkliga myndigheterna här hafva, utan allenast en tänkt fara för att det möjligen i en framtid skulle kunna bli sådana olägenheter, så anser jag icke skäl förefinnas att göra den ändring, som har begärts i motionen. Då skulle man ju också kunna tänka sig möjligheten af att det skulle kunna bli en fara, om äfven öfverstyrelsen ensam skulle få hafva all uppsikt öfver ett sådant ämne som kristendom.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Uti detta anförande instämde herrar *Mörtsell, Nordström, Räf, Peterson* i Kvisberg, *Johansson* i Möllstorp, *Olsson* i Berg, *Berg* i Staby, *Mallmin* och *Zimdahl*.

Herr talmannen, som under nästföregående yttrande åter öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf nu ordet till

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Den föregående ärade talaren gjorde gällande, att det vore nödvändigt att äga en särskild myndighet, som skulle utöfva tillsyn öfver kristendomsundervisningen i skolorna och uttalade, att svenska kyrkans medlemmar icke vore skyldiga att hålla till godo med hurudan undervisning som helst i detta ämne. Jag undrar, om icke talarens bekymmer därvidlag äro något öfverdrifna. Först och främst ha vi att erinra oss, att öfverstyrelsen har tillsatt en särskild gransknings-

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbele.
(Forts.)*

nämnd med befogenhet att bestämma öfver de läroböcker, som skola användas vid undervisningen i kristendom, och om jag minnes rätt, har åtminstone en biskop säte i denna nämnd jämte representanter för den teologiska vetenskapen vid universiteten och lärare i kristendom vid läroverken. Ett sådant yttrande, som att kyrkans medlemmar icke skulle behöfva hålla till godo med hvad slags kristendomsundervisning som helst för sina barn, synes mig innebära ett ganska omotiveradt misstroende för det första mot öfverstyrelsen och för det andra mot Kungl. Maj:t, som tillsätter öfverstyrelsen, för att nu icke tala om den lärarekår, som har att meddela undervisning i kristendom i våra skolor. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Den ärade reservant, som här haft ordet, har erkänt, att biskoparnas ställning till läroverken har haft och ännu har en välgörande inverkan. Han har sagt, att den varit till stor välsignelse, och då icke vare sig af honom eller af motionären kunnat angifvas något som helst skäl för nödvändigheten af en ändring i de bestämmelser, hvarpå denna biskoparnas befogenhet är grundad, så kan jag icke förstå, hvarför man skall påyrka en dylik ändring. Motionären har icke framdragit något som helst exempel, som visat, att biskoparna såsom eforer icke motsvarat sin uppgift, men på motsidan har däremot framhållits, att de väl fyllt detta sitt uppdrag. Jag kan icke se annat, än att denna motion är ett led i de sträfvanen, som i våra dagar förspörjas att på alla områden konsekvent undandraga folkundervisningen kyrkans inflytande. Jag tycker för min ringa del, att när vi ha en statskyrka, som är lagligen erkänd, bör det vara rimligt, att dess främsta representanter ha något inflytande på den religionsundervisning, som meddelas nationens ungdom. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk för denna fråga, som nog i själfva verket är af mycket underordnad betydelse. Den är af mycket underordnad betydelse därför, att, efter hvad jag tror mig kunna med bestämdhet påstå, biskoparna, åtminstone där deras stift varit stora och det funnits många läroverk, hittills ha fyllt sin, om man får döma af vissa uttalanden här och af det citerade herdabrevet, mycket maktpåliggande uppgift på det sättet, att de möjligen en gång i decenniet besökt stiftets läroverk. Jag förmodar, att de haft andra kanaler att bilda sig en uppfattning om hurudan andan varit vid ett läroverk; men att det förmärkts något mera lefvande intresse för undervisningen i sin helhet eller för kristendomsundervisningen i all synnerhet, har åtminstone jag icke förspört under den tid jag tjänstgjort som lärare. Men det kan ju hända, att det är med detta intresse så som det heter i visan: »Det synes ej mer,

men finns där ändå.» Från denna synpunkt tror jag således, att äfven de, som nu, när det gäller att taga bort eforaten, däri spåra någon större fara för statskyrkan, skola kunna taga frågans utgång med lugn, i all synnerhet som den redan är afgjord i Första kammaren och ett bifall i denna kammare till reservationen således endast skulle innebära en opinionsyttring, som jag för min enskilda del icke kan finna tillnärmelsevis så äfventyrlig som den opinionsyttring, som Andra kammaren afgaf förra året, då till och med, tror jag, en biskop här i kammaren yttrade sig till förmån för kyrkans skiljande från staten. Då den här afgifna reservationen innebär ett litet led i arbetet för detta af Andra kammaren så starkt understrukna önskemål, skulle det förefalla mig högst besynnerligt, om Andra kammaren nu sade nej till densamma.

Jag har verkligen blifvit förvånad öfver, att någon debatt alls uppstått om denna fråga. Jag hade väntat, att det skulle bli en votering omedelbart på yrkandet om bifall till reservationen, och att Andra kammaren skulle säga sin mening på samma sätt som i denna nämnda fråga förra året. Eftersom det blifvit en liten diskussion, skall jag emellertid be att ännu en gång få understryka, att det väl är alldeles gifvet, äfven om vi skulle våga oss på det tankeexperimentet, att kyrkan vore skild från staten, att en biskop eller religionslärare i det samhälle, där ett läroverk funnes, skulle genom sin personlighet kunna ha mycket större inflytande på undervisningens läggning och handhafvande vid läroverket än han kan ha på grund af ett gammalt ämbetes rang, heder och värdighet. Det förefaller mig fullkomligt klart, att så fort det gäller att få något att säga med afseende på undervisningens handhafvande är det personligheten, som skall ha någon betydelse och icke ämbetet.

I hvarje fall är det i läroverksstadgan så innerligen väl sörjdt för att här icke kan vara fråga om »afkristning». Nej, mina herrar, hvad som möjligen här kan ha någon betydelse är att man så småningom kunde komma fram till realiserandet af ett äldre och mycket betydelsefullare önskemål från denna kammars sida, och det är biskopsämbetenas afskaffande. Jag tillåter mig, mina herrar, framhålla, att det äfven ur sparsamhetssynpunkt skulle vara värdt att ihågkomma, att under ett helt sekel gång på gång från Andra kammarens talarestol framhållits detta önskemål om biskopsämbetenas upphörande. Jag tror icke, att vare sig skolan eller kyrkan däraf skulle lida afsevärdt men, ty icke kan väl vare sig herr prosten Meurling eller herr Olsson i Broberg tro, att folkets religiositet eller kristendomen hänger på dessa de högsta dekorationerna inom det kyrkliga samhället.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Meurling: Herr talman! Den siste ärade talaren har själf framhållit, att motionen är af mycket obetydlig beskaffenhet. Det har vidare enligt allmänt erkännande visat sig, att de myndig-

Ang. afskaffande af biskops själfskrifna utöfvande af eforsämbete.
(Forts.)

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eförsämbete.
(Forts.)*

heter, som haft att samverka vid utöfvandet af uppsikten öfver kristendomsundervisningen vid läroverken, hittills kunnat samarbeta i god endräkt. Nåväl, då har man ju ingen orsak till att nu begära en ändring i den riktning, som motionären gör. Jag anser således, att till dess det visat sig några större olägenheter af denna anordning, det är alldeles obehöfligt att här åvägabringa någon ändring, och jag ber därför att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Räf: Herr talman! Herr Starbäck yttrade, att de, som äro motståndare till denna motion, skulle vara det hufvudsakligen med hänsyn till statskyrkan och den fara, i hvilken denna sväfvar, i synnerhet genom planerna på dess afskaffande. Jag tror icke, att det är precis så, utan jag tror fastmera, att motståndarne i allmänhet samlas i intresse för kristlig tro och icke med hänsyn till någon slags ännu åtminstone fullt bestämd kyrklig form. Men det är visst och säkert, att alla, som älska kristlig tro, böra ha sitt synnerliga intresse fästadt vid, att man icke uppfyller statskyrkan med hvilket lifsinnehåll som helst, och fortfarande kallar, hvad som sålunda utvecklas, för kristen statskyrka, under det att innehållet i densamma är något som är så långt ifrån kristlig tro och kunskap som möjligt.

Samme talare har också gifvit biskoparne en som det synes välbehöflig erinran om att de böra mycket bättre än de hittills gjort inrätta sig för att fylla den öfvervakande uppgift, som genom nu behandlade lagbestämmelser är dem lämnad. Jag skulle önska, att denna herr Starbäcks indirekta uppmaning utginge så kraftigt som möjligt till samtliga biskopar i riket, ty det är klart, att sköta de icke denna funktion och göra något i saken, så kan det göra snart sagdt detsamma, hvad som står i lagar och författningar. Jag hoppas alltså, att detta, som herr Starbäck nu uttalade, skall ha en synnerligen välgörande inverkan på våra biskopar.

Herr Starbäck säger vidare, att denna sak är af så underordnad betydelse. Jag vill då fästa uppmärksamheten på en omständighet, som jag tror skall visa, att saken ingalunda är af så underordnad betydelse, som han tycks vilja uttala genom att gång på gång upprepa, att detta är onödigt och detta är onödigt — allt om saker, som gå i riktning af ett öfvervakande af kristendomsundervisningen och bevarande af den kristna tron. Det förefaller mig ganska egendomligt, att man kan säga dylikt vara onödigt i en tid, då otron tränger på och vill utesluta allt hvad kristen tro heter, och det hårdare än den kanske någonsin tillförene har gjort. Det hade varit likaså godt och stämt bättre med vederbörandes uppfattning, om motionären och herr Starbäck hade sagt, att denna biskoparnes befogenhet är rent af skadlig. Så vidt jag kan förstå, afser nämligen detta förslag att söka uttränga kristlig tro, som just af biskoparne bevakas, och därför måste denna bevakning synas

skadlig för dem, som önska att kristlig tro skall bort så mycket som möjligt.

Då det på många ställen i motionen står, att detta eforat är onödigt, eller, som herr Starbäck sade, att frågan är af underordnad betydelse, vill jag sätta häremot en liten passus, som förekommer i herr Starbäcks motion angående borttagande af bestämmelserna om hädelse mot Guds heliga ord. Där anger herr Starbäck själf, att det finnes läroböcker i våra elementarläroverk, som fullständigt eliminera bort de allra viktigaste punkterna i hela vår kristna tro, ja, jag kan säga de hörnstenar, på hvilka hela den kristna läran hvilar, nämligen frågan om Kristi rena afelse och hufvudinnehållet i Första Korintierbrevets femtonde kapitel. Då man i våra läroverk kan vid religionsundervisningen använda sådana läroböcker, om hvilka läroverkens egna lärare — och det med den höga ställning, som herr Starbäck intager — vittna, att i dessa läroböcker borttagits så väsentliga punkter som dem jag nyss talade om — ja, då menar jag, att det är tid på för kristendomens män att riktigt sätta i verket ett öfvervakande af kristendomsundervisningen.

Herr Pettersson i Södertelje sade, att den kommitté, som bestämmer läroböcker, räknar som medlemmar äfven kyrkans män. Ja, det må så vara, men det är icke precis fråga om läroböckerna i detta fall, utan fastmer om undervisningen, och det är just denna undervisning vid läroverken, som biskoparna nu hafva rätt att öfvervaka, och det är ändå något annat än läroböckerna.

Vidare tror jag, att min motion n:r 7 förlidet år samt den däraf föranledda diskussionen i kammaren också skola bevisa, att det ingalunda är onödigt och af underordnad betydelse, hvad vi nu diskutera, och jag vill i detta afseende hänvisa till ordförandens för första tillfälliga utskottet anförande här i kammaren år 1909. Han sade nämligen, att, om motionären påvisat sådana anmärkingar från de kontrollerande myndigheterna — nämligen om att några sådana obehagligheter, som relaterats, förefunnes — då först skulle utskottet hafva kunnat resonnera om saken. Man menar alltså, så vidt jag förstår, att så länge man icke har det vittnesbördet just från dessa myndigheter, som det är fråga om att taga bort, kan man icke diskutera saken, men att, om man hade ett sådant vittnesbörd, saken kunde upptagas. Detta visar, att man äfven från det hållet sätter stort värde på uppgifterna från de myndigheter, som man nu försöker få bort. För så vidt jag förstår, kan nämligen det där icke syfta på andra myndigheter, än dem jag nämnt. Nu däremot säger motionären här, att det är onödigt med kyrkofullmäktige, onödigt med prokanslärämbetet, onödigt med eforaten, ty »den biskop genom kyrkolagen tillerkända uppsikt skulle sålunda alltjämt gifva honom den allmänna rätt, hvarom 201 § läroverksstadgan talar i fråga om besök af läroverken etc.» Det nyss uppräknade är nu det, som är onödigt, menar han. Hvar och en kan tänka efter, om det är onödigt i

Ang. afskaffande af biskops själfskrifna utöfvande af eforsämbets.
(Forts.)

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbele.*
(Forts.)

dessa tider, och saken behöfver knappast diskuteras. Tänker man på de barn, man har i läroverken och hvilka erfarenheter de där få göra, tänker man på de uppgifter, man får se i tidningarna, tänker man på sakens läge i kyrkomötet och tänker man på de diskussioner, som gång på gång förekommit i kammaren och som torde komma att blifva ännu lifigare härefter, så får man den uppfattningen att biskoparnas ifrågavarande uppgift ingalunda är så »onödig».

Vidare skulle det vara »onödigt», att, då fråga är om lektorstjänst, hvori kristendom ingår som ämne, tillfälle skall beredas eforus att i frågan afgifva yttrande. Skall man anse detta vara onödigt i närvarande tid, ja, då får man ställa sig på en annan ståndpunkt, än kristendomens väänner, efter hvad jag tror, göra. Detta är emellertid konsekvensen af hvad motionären säger i första punkten, nämligen att tiden nu torde vara inne för ett afskaffande af prokanslärsämбетet vid Uppsala och Lunds universitet äfvensom eforaten öfver rikets allmänna läroverk. Må hvar och en tänka på den konsekvensen! Vore det nu så, att denna kontroll öfver kristendomsundervisningen blefve borttagen, så vore ju kyrkan därmed löst från all kontroll och allt ansvar för statens undervisning. Men så länge statens religion är kristendomen och så länge kyrkan är dess lagligen erkända organ, anser jag, att man icke bör hindra detta organs öfvervakande och kontrollerande verksamhet i ifrågavarande afseende, hvarför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Den föregående ärade talaren tyckes icke se saken så mycket ur biskoparnes egen synpunkt. Hade han det gjort, borde han kommit till den öfvertygelsen, att det vore bäst, att de blefve fria från denna lilla rest, som de hafva kvar af den myndighet, som fordom låg i deras hand. Det är nu på det sättet, att om de ingenting göra, de kritiseras för det, såsom nyligen herr Starbäck gjorde. Och jag har talat vid en lärare, som varit lektor i kristendom i 18 år och som erkände, att han icke under denna tid någon enda gång haft besök af någon biskop vid undervisningen. Är det åter så, att de ingripa i kristendomsundervisningen, ja, då blir det konflikter på skolans och undervisningens område. Det går nog icke för sig i vår tid, att läroböckerna i kristendomen strida alltför mycket mot undervisningen i de profana läroämnena, och sådant leder till konflikter, af hvilka kyrkan nog icke kan vara betjänt. För dem, som hålla på kyrkans framtid och dess reformering i enlighet med den uppfattning, som kanske allt mer och mer gör sig gällande, borde det vara angeläget, att undervisningen något så när anpassas därefter. Ur denna synpunkt bör det vara önskligt, att denna atavism från en svunnen tid tages bort. Således borde biskoparne och deras väänner vara angelägna om vidtagande af denna reform.

Ännu en sak vill jag påpeka. Denna fråga är nog icke fullt så obetydlig, som herr Starbäck ville göra den till. Den bör ses i belysningen af en skrifvelse, som ett af de senaste kyrkomötena afsände, nämligen att kyrkomötet skulle hafva bestämmanderätt öfver den första läroboken i kristendomskunskap vid de allmänna läroverken, och att kyrkomötet skulle behandla denna fråga efter den paragraf, som föreskrifver två tredjedelars majoritet. Den bör vidare ses i belysningen af den kyrkomötesskrifvelse, som tillkom bl. a. med anledning af en resolution från allmänna läraremötet i Gäfve, nämligen att prästerskapet fortfarande skulle få tillbörlig uppsikt öfver undervisningen i våra folkskolor. Det är icke minst denna sträfvan att komma tillbaka till de förhållanden, som rådde vid de allmänna läroverken före läroverksreformens genomförande, som gör det önskvärdt, att denna kammare vidhåller, hvad den två gånger förra året och många gånger förut uttalat.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Starbäck: Herr talman! Det förvånar mig något, att biskoparna och eforerna fått en så varm försvarare i herr Räf. Vi hafva alldeles nyss sett ett utslag af biskoparnas eller åtminstone en biskops uppfattning om nykterhetsfrågan. Det var biskopen i Karlstad. Jag trodde icke, att han och herr Räf hade så stor likhet i detta afseende. Och är det meningen, att han möjligen nu skall taga herr Räfs admonition att såvidt möjligt lägga sina synpunkter på undervisningen inom Karlstads stifts läroverk, blir det väl litet mera att göra för nykterhetsverksamheten där, kan jag tänka mig.

Det var åtskilligt, som var högst besynnerligt i det resonemang, som herr Räf framförde. Jag skall icke bemöta allt, ty det är omöjligt, men jag vill påpeka en sak. Han konstaterade, att det finnes en lärobok, som jag citerat i en annan motion och där flera enligt herr Räfs mening vitala delar af kristendomsundervisningen eller den kristna tron borteliminerats. Ja, då han har den uppfattningen, bör han väl finna det bra ledsamt, att icke detta kunnat hindras genom eforusämbetenas befintlighet. Och detta är så mycket märkligare, som den läroboken är författad af en professor i teologi, hvilken, efter hvad man bestämdt torde våga påstå, åtminstone själf vill anse sig vara högkyrklig. Jag tror, att herr Räf, om han verkligen vill, hvad han säger, får uppvakta kammaren med en motion i helt annan riktning än blotta bibehållandet af biskoparnas själfskrifna eforat. Jag skulle vilja föreslå herr Räf, att den motion, som han, efter hvad jag förmodar, kommer att framlägga för nästa Riksdag, må komma att gå ut på att iudraga alla lektorat och andra lärarebefattningar, såväl vid läroverk som vid högskolor, där man undervisar i naturvetenskap, och vidare därpå att i lag må stadgas, att läroböcker i kristendom författas af herr Räf.

Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)

Herr Byström: Herr talman! Jag tror, att de, som äro särskildt ifriga vänner af statskyrkosystemet, hafva att bereda sig på att få göra den ena eftergiften efter den andra, och med tiden äfven denna. Att de icke vilja göra det utan motstånd, det kan man förstå och det får man på sätt och vis öfverse med. Men jag skulle vilja säga till dem, att vi icke böra sätta likhetstecken emellan statskyrkan och kristendomen, ty de kunna finnas — och de äro visst icke få — som vilja på allt sätt och efter bästa förstånd söka att värna om kristendomen och kristlig tro, utan att de därför äro så säkra på, att statskyrkoformen är den rätta och den, som i nutiden bäst befrämjar kristligheten. Jag skulle i detta hänseende vilja hänvisa till, hvad frikyrkomötet nyligen yttrat.

Den resolution, som mötet antog innehåller bland annat följande, nämligen att mötet anser, att »upplösningen af det nu bestående bandet mellan stat och kyrka är önskvärd och måste blifva nödvändig. Men om denna upplösning icke skall ske på ett våldsamt sätt, synes det mötet, att de kyrkliga myndigheterna så snart som möjligt böra vidtaga åtgärder, som kunna leda till en lugn afveckling.

Mötet uttalar vidare såsom åsikt att staten under andra och lämpligare former bör värna om och vårda religionen. Men när det gäller Kristi kyrka eller församling, bör den få verka och utveckla sig — oberoende af staten — enligt sin inneboende andliga lifskraft och i öfverensstämmelse med de lagar, som Herren i den heliga skrift förelagt henne.»

Upplöses bandet mellan stat och kyrka är det ju gifvet, att den fråga, som här står på dagordningen, äfven vinner sin lösning. Och jag antar, att kyrka och stat komma att skiljas åt, och det möjligen fortare än mången tror. Allt tyckes gå så fort i nutiden. Det är klart, att det då blir knappast möjligt, att kyrkans biskopar skulle kunna vara, hvad de framhållas vara i den citerade lagparagrafen. Jag är motståndare till statskyrkosystemet, men vill söka på bästa sätt värna om kristendomen och kristlig tro och jag håller äfven fast vid läror om Kristus, vid hvilkas nämnande jag ser, att en del af herrarna le. Jag vill vidblifva tron på Jesus Kristus och hans ord.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Herr Starbäck sade i sitt första yttrande, att kammaren förra året fattat ett enhälligt beslut i fråga om kyrkans skiljande från staten, och han trodde, att den opinionsyttring, som låg i detta beslut, i dag skulle blifva lika enhällig för den fråga, som här är före. Det är ju så, att man, då kammaren går att utan votering fatta ett beslut, kan tolka detta så, som om beslutet skulle vara enhälligt, men jag vill påstå, att det var ganska många och är ganska många, som icke hade varit med om det beslutet, om det hade kommit till synes i en votering. Jag vill här fästa uppmärksamheten på detta, ty föreliggande fråga är ju i viss mån analog med den andra. Det torde då vara olämp-

ligt att beslutet åberopas som opinionsyttring, och sådant bör icke vidare ifrågakomma. Jag anser detta så mycket mera, som lektor Starbäck i detta sammanhang uttalat önskvärdheten af att denna opinionsyttring måtte leda till ett sådant resultat som biskops-ämbetenas snara afskaffande. Han yttrade äfven, att det vore betecknande, att det var en biskop, som uttalade sig för det beslut, som förra året fattades om utredning angående kyrkans skiljande från staten. Men, om jag minnes rätt, gjorde denne biskop det ej, för det han ville en sådan skilsmässa, utan därför, att han var öfvertygad om, att en utredning i denna fråga just skulle visa, att vårt folk icke ville en sådan skilsmässa.

Som sagdt, jag har för min ringa del velat fästa uppmärksamheten på detta, för att en sådan opinionsyttring icke nu måtte ifrågakomma som den, hvilken kom till stånd i fjol, då man just använde ett beslut, fattadt på det sättet, som skäl för ett beslut i samma riktning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställen.

Herr Lindhagen: Jag kom inom utskottet till ungefär samma uppfattning som herr Starbäck, nämligen att denna fråga ej har så stora proportioner, men jag har också trott, att densamma, såsom herr Starbäck yttrade, är ett led i en större fråga om kyrkans skiljande från staten. Nu uppträdde herr Räf — det är af denna anledning jag begärt ordet — och uttalade den meningen, att det här icke gäller frågan om kyrkans skiljande från staten utan det gäller att fasthålla den kristna tron och det kristna lifsinnehållet, för hvilket ändamål det vore af vikt, att biskoparne finge behålla den funktion de nu ha. Jag har emellertid uppfattat det kristna lifsinnehållet på det sätt, att Kristus ville vårda sig om publikaner och syndare, om dem, som arbeta tungt, dem som förnedra sig, fattiga och olyckliga; och jag har icke märkt, att biskoparne mer än andra människor representera detta sträfvan. Snarare ser man, att de i regeln alltid stå som ståndaktiga hjälptrupper åt makten och penningen.

Herr Karlsson i Fjäl instämde häruti.

Herr Räf: Herr talman! Herr Lindhagens yttrande kan ses från den synpunkten, att biskoparne fått ytterligare anledning att raska på i backarna, hvilket jag icke vill bestrida. Vidare ber jag få konstatera, att herr Lindhagen bättre än herr Byström hört, hvad jag yttrat. Jag har hvarken sagt eller antydt, att jag skulle vilja sätta ett likhetstecken mellan statskyrkan och kristendomen, utan jag tror, att det kommer att gå därhän, att bandet mellan stat och kyrka lossnar, och jag menar, att det under sådana förhållanden är af synnerlig vikt, att under denna öfvergångstid se till, att det andliga lifsinnehållet i kristendomsundervisningen icke blir någon-

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbete.
(Forts.)*

*Ang. af-
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbede.
(Forts.)*

ting som afviker från kristlig tro och lifsåskådning. Ty blir det så, torde vi få en kyrka af mycket betänkelig beskaffenhet.

Herr Edén: Herr talman! Det hade icke varit min mening att taga någon del i denna debatt, men då det förefaller mig, som om den med den läggning den fått kommit att väsentligt snedvrida den fråga, som föreligger, kan det måhända icke vara öfverflödigt att säga några ord för att återföra diskussionen till lämpliga dimensioner.

Här har talats ganska vidlyftigt om eforusämbetets nödvändighet för att, såsom det heter, bevara sambandet mellan stat och kyrka, och man har nästan uteslutande fäst sig vid eforus' rätt och äfven plikt att öfvervaka kristendomsundervisningen i skolorna. Men det är att märka, att eforusämbetet icke inskränker sig till detta, utan är en gammal kvarleva af en allmän uppsikt öfver skolorna, hvilken sträckt sig vida utöfver undervisningen i kristendom. Som i debatten redan blifvit påpekadt, innehåller läroverksstadgan i afseende härpå, att biskop skall icke blott särskildt se till, på hvad sätt kristendomsundervisningen vid läroverken handhafves, utan äfven i allmänhet hafva uppsikt öfver de allmänna läroverken i stiftet. Han skall inlämna de anmärkningar han kan göra till läroverksöfverstyrelsen, och uti en hel rad af små ordningsangelägenheter, hvilka finnas refererade i motionen, men här — besynnerligt nog — icke under diskussionen blifvit omnämnda, fatta beslut för läroverken. Eforus har sålunda att fastställa ordning för gudstjänstbesök, utsätta tid för terminens början och slut, stadfästa val af examensvittnen, förrätta terminsafslutning och dylika saker. Med andra ord, eforusämbetet är alldeles icke, såsom herr Räf synes anse, ett ämbete enbart för att trygga undervisningen i kristendom, utan det är återstoden af ett gammalt ämbete, en gammal uppgift, som sträcker sig öfver hela skolans område.

Nu kan jag icke finna annat än att i denna del, så tillvida som eforusämbetet afser en allmän uppsikt öfver skolan, är det lika föräldratt som öfverflödigt. Det är öfverflödigt därför, att läroverksöfverstyrelsen öfvertagit de göromål, som eforus förut tillsammans med domkapitlet utöfvat, då eforus och domkapitlet voro den egentliga förvaltande myndigheten öfver läroverken. Eforusämbetet är föräldratt därför, att jag fruktar, att eforus mången gång, om han skulle utöfva sitt ämbete, icke skulle hafva en riktig god uppfattning om de nya strömningar, som göra och måste göra sig gällande i läroverksundervisningen. Jag kan icke se saken annat än så, att hela detta system med att ännu alltjämt för en biskop bibehålla en allmän uppsikt öfver undervisningen vid de allmänna läroverken visserligen kan vara förklarlig ur historisk synpunkt, emedan det står kvar som en rätt från en tid, då kyrkan ledde undervisningen och dref fram densamma, men att det däremot alldeles icke har några förutsättningar i våra nutida samhällsförhållanden, då kyrkan

förlorat denna ställning och då det ur läroverkens egen synpunkt är nödvändigt, att de rester, som härvidlag finnas kvar, afskaffas. Jag måste därför hålla före, att just den allmänna uppsikten öfver skolan, som ligger i själva eforusämbetet, bör tagas bort, och att detta kan ske utan olägenhet. Och se vi saken ur rent praktiska synpunkter, får det väl erkännas vara mycket besynnerligt, man kan väl säga löjligt, att en läroverksrektor skall behöfva vända sig till eforus för att få tid utsatt för terminens början och slut, för val af examensvittnen, för förrättande af terminsafslutning m. m., allt bagateller, som rektor med säkerhet kan själf bestämma öfver, om så behöfs under uppsikt af läroverksöfverstyrelsen.

En annan sak är, huruvida man skall anse, att biskop bör bibehålla uppsikten öfver kristendomsundervisningen vid läroverken, något som icke nödvändigt hör tillsammans med eforusämbetet. Biskop har, såsom här redan blifvit nämndt, enligt kyrkolagen rätt att följa undervisningen i skolorna i allmänhet, och den rätten står kvar, äfven om bestämmelsen i läroverksstadgan angående eforusämbetet upphäfves. Därtill kommer att, om Kungl. Maj:t vill upphäfva det allmänna eforusämbetet för skolan, Kungl. Maj:t naturligtvis mycket väl kan draga försorg om att biskop, i fall det finnes önskvärdt och behöfligt, får behålla någon särskild rätt att följa undervisningen i kristendom.

Jag tror i likhet med föregående talare, att frågan i praktiskt hänseende spelar mycket liten roll. Men den gör så helt enkelt därför, att eforusämbetet är utlevadt och redan i praktiken visat, att det har oändligt litet att betyda, då man — såsom här redan är exemplifieradt — känner, att eforus nästan aldrig brukar besöka, och vi kunna säga, har tillfälle att besöka läroverken och följa undervisningen. Håri ligger ju också, att ämbetets upphäfvande ej bör vålla några svårigheter. Och som jag för min del anser, att kammaren bör fortsätta på den väg, som inslogs 1904, då Riksdagen beslöt inrättande af en ny och själfständig styrelse för läroverken, samt på den grund att ett afskaffande af eforusämbetet icke, enligt mitt förmenande, på något sätt behöfver inverka på kristendomsundervisningen i skolan och biskops möjlighet att kontrollera densamma, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Räf: Herr talman, mina herrar! De där bagatellsakerna, som den siste talaren vidrörde, hafva knappast varit föremål för diskussion här i kammaren. Hvad man fäst sig vid är eforernas ställning till kristendomsundervisningen, och om denna sak heter det i 201 § af nådiga stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905: »Eforus tillkommer att hafva uppsikt öfver de allmänna läroverken i stiftet och särskildt öfver det sätt, på hvilket kristendomsundervisningen vid dem handhafves samt för sådant ändamål besöka läroverken» och på annat ställe talas om

Ang. afskaffande af biskops själfskrifna utöfvande af eforusämbete.
(Forts.)

*Ang. af
skaffande af
biskops
själfskrifna
utöfvande af
eforsämbe.
(Forts.)*

eforerernas funktion vid utnämmandet af lektorer. Hade motionären yrkat, att bagatellsakerna skulle tagas bort, hade det varit en annan sak, men nu yrkar han, att biskops själfskrifna utöfvande af eforsämbetet måtte upphävas, och detta är någonting mera. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Herr talman! Bara ett par upplysningar.

Med anledning af den siste ärade talarens yttrande ber jag få hänvisa till 24 kapitlet 3 § kyrkolagen, hvilken den förste talaren och reservanten i utskottet citerade, och hade herr Räf fäst sin uppmärksamhet vid detta, skulle han funnit, att biskoparna fortfarande, äfven om eforsämbetet borttages, äga rätt till uppsikt och tillsyn öfver undervisningen i skolorna och skolordningen öfver hufvud taget.

Jag vill också nämna, att jag aldrig yttrat, att beslutet om utredning rörande kyrkans skiljande från staten var enhälligt. Jag har så mycket mindre kunnat göra detta, som beslutet fattades efter votering. Den reservation, som afgifvits af herr Byström med anledning af herr Jansons i Bråten motion, bifölls med 115 röster mot 98.

Jag passar på tillfället framhålla, att jag, sedan jag läst igenom herr biskop von Schéeles yttrande, funnit, att han hade helt andra motiv för sin ställning gentemot en utredning om kyrkans skiljande från staten än hvad som möjligen kunde framgå af mitt första yttrande i dag. Jag ber att få nämna detta, för att det icke må synas, som om jag medvetet velat citera honom felaktigt.

Herr Olsson i Broberg: Jag fattade lektor Starbäcks yttrande så, som om han velat påstå, att beslutet om utredning rörande kyrkans skiljande från staten var enhälligt. Jag gjorde detta, emedan jag fick den uppfattningen, men jag ber nu få nämna, att jag missuppfattat hans yttrande.

Herr Räf: Då herr Starbäck åberopat 24 kapitlet kyrkolagen såsom stöd för att biskop, äfven om eforsämbetet blefve borttaget, skulle äga rätt att följa kristendomsundervisningen i skolorna, ber jag få säga, att det väl icke förefinnes något hinder för mig eller hvem som helst af oss att gå i läroverken och lyssna på kristendomsundervisningen och sedan afgifva de rapporter dessa iakttagelser kunna föranleda.

Efter det öfverläggningen nu förklarats slutad, framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å samma hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen sade sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd, men som votering begärdes, blef uppsatt, justerad och anslagen följande vöteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 89 ja mot 100 nej; och hade kammaren således med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

§ 8.

Till behandling förelåg vidare lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 26 mom. 1 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Ang. ändrad lydelse af § 26 mom. 1 i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Herr Persson i Tällberg yttrade: Herr talman! Det kan väl kanske förefalla tämligen opåkalladt, att jag nu begärt ordet för att yttra mig i denna fråga, då utskottet kommit till samma resultat, som äfven jag önskat, att utskottet skulle komma. Men då utskottet beledsagat denna sin hemställan med en motivering af sådant innehåll, att det nästan kan förefalla, som om Andra kammaren skulle vara beredd på att taga till reträtten i denna fråga och jag icke ens finner herr Lindhagen som reservant, så har jag ansett mig böra begära ordet för att säga några ord.

Såsom herrarna erinra sig, antog förlidet års Riksdag ett förslag till lag rörande prästval, hvars 26 § angående rösträtt innehöll bl. a., att hvarje i kommunen röstberättigad medlem skulle ha en röst och hustru till röstberättigad man likaledes en röst. Nu föreslår motionären, herr Sörensson, att man skulle falla tillbaka på den kommunala fyrskalan, sådan den nu är, det vill säga på den 40-gradiga skalan. Jag är öfvertygad, att denna kammares ledamöter icke äro benägna för en sådan reträtt, och därför har jag velat uttala ett häfdande af denna kammares uppfattning. Jag får erinra därom, att denna kammare för sin del icke endast ansåg, att hvarje i kommunen röstberättigad skulle ha en röst, utan det första beslutet, som denna kammare i detta afseende fattade förlidet år, gick därpå ut, att alla män och kvinnor, som fyllt 21 år, skulle ha en röst vid prästval, men vid sammanjämkningsen gick kammaren med på, att alla i kommunen röstberättigade män och kvinnor skulle

Ang. ändrad
lydelse af § 26
mom. 1 i lagen
angående till-
sättning af
prästerliga
tjänster.
(Forts.)

få en röst. Då synes mig, att utskottet bort göra en erinran i detta hänseende med anledning af herr Sörenssons förslag. Men utskottet säger endast: »Då de nu föreliggande, af motionärerna framställda förslagen rikta sig mot missförhållanden i den nuvarande lagstiftningen, hvilkas omedelbara undanröjande synes utskottet jämförelsevis mindre trängande, och då enligt utskottets uppfattning ett bifall för närvarande till samma förslag skulle kunna fördröja eller undanskjuta genomförandet af en af Riksdagen välbehöfelig funnen, omfattande reform i omförmälda ämne i dess helhet, får utskottet hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.» Det synes mig, som om det här hade varit lämpligt att inlägga åtminstone en liten gensaga mot herr Sörenssons förslag, så mycket mera, som jag finner, att Första kammarens ledamöter funnit detta förslag vara af beskaffenhet att kunna bifallas, hvilket också gäller den andra motionärens förslag därom, att rösträtt icke skulle få utövas i städerna genom fullmakt.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men har velat yttra dessa ord såsom ett bevis på, att vi åtminstone icke öfvergifvit vår ståndpunkt i denna fråga, utan tänka hålla fast vid densamma.

Herr Lindhagen: Eftersom herr Daniel Persson särskildt riktade sig till mig — det skulle väl vara något slags vedergällning efter vår kontrovers häromdagen om ett jordbruksutskottsärende — vill jag säga, att jag verkligen icke närmare nagelfarit motiveringen i detta utlåtande, men jag kan icke förstå, i hvilket afseende herr Daniel Persson anser, att den icke är tillfredsställande i det syfte, som han framhöll. Inom utskottet yrkade jag och andra ledamöter från denna kammare afslag å motionerna helt enkelt därför, att, då Riksdagen förra året för sin del antagit en omfattande reform i frågan, hvilken tillfälligtvis fallit på grund af kyrkomötets afslag, vi icke ville tillstyrka Riksdagen att taga några detaljer, utbrutna ur denna omfattande reform, ty det skulle då se ut, som om Riksdagen slagit sig till ro och icke ville fullfölja den större reformen. Därför ha vi, som tillhöra utskottsmajoriteten, ansett, att vi icke ville inlåta oss på de af motionärerna framställda förslagen, emedan, såsom vi tyckte det vara tydligt utsagdt i betänkandet, hvarje ingående på reformens detaljer »skulle kunna fördröja eller undanskjuta genomförandet af en af Riksdagen välbehöfelig funnen, omfattande reform i omförmälda ämne i dess helhet». Af den anledningen skulle vi icke heller vilja inlåta oss på andra detaljer bredvid de i motionen omnämnda. Detta är meningen med utskottets uttalande, och efter den förklaringen torde herr Daniel Persson och jag vara fullständigt eniga.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos hvar för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af fem lägenheter från förra münsterskrifvarbostället $\frac{1}{2}$ mantal Naum nr 5 Ödegård och $\frac{1}{2}$ mantal Naum nr 6 Anders Larsgård i Skaraborgs län,

nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra sergeantsbostället Risabo nr 1 jämte Risabo nr 2, en utjord, i Jönköpings län,

nr 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra ryttmästarbostället Stora Lund nr 1 och 2 i Östergötlands län,

nr 25, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Rådmansö församling af ett område från Rådmansö kungsgård nr 1 i Stockholms län,

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af de förra militieboställena 1 mantal Vä nr 6 och 7 samt 1 mantal Vä nr 10 och 38 äfvensom komministerbostället 1 mantal Vä nr 44, allt i Kristianstads län, belöpande andelar i en Vä byamän tillhörig samfällighet,

nr 27, i anledniug af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra barberarbostället Åsby nr 5 Östra Norrgård jämte Åsby nr 6, en åker, i Östergötlands län,

nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område från förra pükslagarbostället Säfvared nr 9 Sven Torstensgård i Skaraborgs län,

nr 29, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af fem till förra münsterskrifvarbostället Hörby nr 7, 9, 14, 20 och 22 i Malmöhus län hörande lägenheter, och

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett område från förra fältväbelsbostället Holmestad Stommen nr 1 i Skaraborgs län.

Kammaren biföll hvad utskottet uti dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning af väckt motion om tillägg till § 51 regeringsformen. *Om tillägg till § 51 regeringsformen.*

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 89, hade herr Gunnarsson hemställt, att Riks-

*Om tillägg till
§51 regerings-
formen.
(Forts.)*

dagen ville för sin del såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling besluta, att till 51 § regeringsformen efter orden »i allmänna tidningarna kungjord» fogades ett tillägg af följande eller liknande lydelse:

Samtidigt med denna kungörelses utlämnande för införande i allmänna tidningarna afsändes i bref med allmänna posten till hvarje särskild riksdagsman ett aftryck af kungörelsen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades ordet till

Herr Gunnarsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottet har i likhet med samma utskott åren 1892 och 1893 icke varit öfvertygad om att något behof förefinnes af ett sådant tillägg till 51 § regeringsformen, som jag föreslagit i min motion, nämligen att vid sammankallande af urtima riksdag hvarje ledamot skulle erhålla särskild kallelse medelst bref genom posten. Utskottet har såsom skäl för afslag å motionen dels åberopat den snabba utvecklingen af kommunikationsväsendet och dels anført, att kallelse genom bref med allmänna posten icke är mera betryggande än det förfaringssätt, som nu användes, nämligen kallelse genom tidningar. Ja, att kommunikationsväsendet är förbättradt, vill jag ej bestrida, men förhållandena äro dock härutinnan mycket olika i vårt land. Att emellertid tidningar icke alltid äro tillförlitliga, det hafva vi exempel på sedan förra året, då utgifvandet af nästan alla tidningar inställdes i flera veckor. Detta har ännu ej varit förhållandet med allmänna posten. För öfrigt är det väl endast Post- och Inrikes-Tidningar, som äsyftas i 51 § regeringsformen, och dessa tidningar läsas ej af allmänheten. Nog intaga äfven andra tidningar en kungörelse om sammankallande till urtima riksdag, men jag anser ej detta vara så tillförlitligt, som om man afsänder ett kallelsebref med posten.

Kostnaden för ett sådant tillvägagående, som jag föreslagit, tror jag icke skulle blifva så stor. Den blefve nog en obetydlighet i jämförelse med kostnaden för allt annat riksdagstryck, som tillsändes Riksdagens ledamöter årligen. Jag förmodar, att urtima riksdag ej inträffar så ofta, att postverkets utgifter härigenom blefve afsevärdt större.

Utskottet anser, att ordalydelsen af den ifrågavarande paragrafen icke lägger hinder i vägen för att utöfver det sätt för kungörande af kallelse till urtima riksdag, som i paragrafen förutsättes, anlita jämväl annan utväg, därest sådant i något särskildt fall skulle visa sig vara af nöden. Jag föreställer mig emellertid, att de besvär och kostnader, som anlitaandet af andra utvägar än den af mig föreslagna skulle medföra, icke blefve mindre, än om man förföre på det sätt jag i motionen föreslagit.

Till en mängd andra mindre, offentliga sammanträden utfärdas särskild kallelse till ledamöterna. Såsom jag i motionen framhållit, äger detta rum beträffande ledamöterna i taxerings- och pröfningsnämnderna samt nämndemännen vid urtima ting m. fl.

Då jag sålunda, herr talman, i olikhet med konstitutionsutskottet anser, att ett behof förefinnes af ett tillägg till den nämnda paragrafen af beskaffenhet, som jag i motionen framhållit, så ber jag att få yrka bifall till denna min motion.

Herr af Callerholm: Herr talman! Jag ber att få säga, att en liknande fråga varit föremål för Riksdagens behandling redan år 1893. Då kunde konstitutionsutskottet icke finna anledning att tillstyrka förslag i den riktning, hvori motionärens framställning går, och utskottets hemställan blef utan diskussion af båda kamrarna bifallen. Utskottet har nu icke mera än 1893 års konstitutionsutskott kunnat finna en sådan förändring som den af motionären föreslagna påkallad, allra helst som, enligt hvad utskottet påpekat, grundlagens ordalydelse icke lägger hinder i vägen för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle det påkalla, förfara på sätt motionären funnit önskvärdt. Vid sådant förhållande hemställer jag, att kammaren behagade biträda konstitutionsutskottets afstyrkande utlåtande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner på de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Därnäst i ordningen förelåg till behandling konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.

Uti en i Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 130, hade herr *Olausson* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om utredning af, i hvad mån genomförande af ett proportionellt valsätt vid å landsting förekommande val låte sig göra, och dels om framläggande för Riksdagen af de lagförslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter det utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet af

Herr *Olausson* som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, har jag i den föreliggande motionen föreslagit, att

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående och framläggande af förslag till införande af den proportionella valmetoden vid å landstingen förekommande val. Vi gå nu i mars månad till val af landstingsmän för första gången efter det proportionella valsättets införande, och vi finna redan nu, huru högt valagitationens vågor gå, vi se redan nu, huru häftig och hänsynslös kampanjen ter sig. Vi ha därför all anledning befara, att, när landstingen sammanträda, ej samma goda förhållande som förr skall blifva rådande. Det synes mig på den grund lämpligt, att man på lagstiftningens väg så tidigt som möjligt vidtager åtgärder i syfte att rättvisa må bli rådande vid de val, som landstingen ha att inom sig verkställa. Den proportionella valmetoden har den egendomligheten med sig, att, då folket i stora massor går till val efter den metoden, den ger anledning till en häftig och hänsynslös agitation. Men då de valda korporationerna inom sig skola förrätta val, verkar den i alldeles motsatt riktning, förebygger majoritetsförtryck, och jag är därför öfvertygad om, att denna metod, tillämpad på valen inom landstingen, skulle medföra goda förhållanden.

Utskottet har dock, som vi se, på enligt mitt förmenande ganska svaga skäl afstyrkt motionen, och det torde därför ej förvåna kammaren, om jag tillåter mig att några minuter taga dess uppmärksamhet i anspråk för att med några ord gendrifva de skäl, som utskottet anfört för sitt afstyrkande.

Utskottet säger till en början: »Den af motionären till stöd för förslaget åberopade jämförelsen med valen till Riksdagens utskott synes utskottet icke vara hållbar. I betraktande af den öfvervägande opolitiska karaktären af de ärenden, landstingen hafva att handlägga, torde de skäl, som varit afgörande för införande af proportionella val till Riksdagens utskott, icke kunna anses gälla i fråga om motsvarande val inom landstingen.»

Det är nog mycket riktigt, att de göromål, de arbeten, som landstingen hafva att verkställa, icke kunna jämföras med de riksdagspolitiska ärendena. Men de hafva dock i mångt och mycket en stor likhet med de frågor, som afgöras i Riksdagen. Således ha landstingen att behandla frågor, som angå undervisning, samfärdsel och sjukvård, och dessutom hafva de att afgifva infortrade yttranden med anledning af till dem hänvisade lagförslag. Om man sålunda kan säga, att det icke har fullt samma stora betydelse att införa proportionella val i nu berörda hänseende som till Riksdagens utskott, så måste det ändock anses ligga stor vikt uppå, att de olika partier, som finnas inom landstingen, efter sin styrka bli representerade i de utskott och de nämnder, som landstingen utse. Och hvad beträffar landstingsmännen själfva — de må tillhöra hvilket parti som helst, socialister, liberaler, högermän — som tillhöra landstingen, hafva icke endast deras valmän, utan jämväl de valda själfva rätt att fordra, att deras rätt vid valen tillgodoses i förhållande till deras partis storlek.

I år är det första gången val till Riksdagens utskott skett efter den proportionella valmetoden, och jag vill fråga, om någon i kammaren är missnöjd med den valmetoden. Jag tror, att den utfallit till allas belåtenhet, och att det säkert skulle blifva till belåtenhet, om samma metod tillämpades äfven vid val inom landstingen. Man kan hafva skäl att fordra, att, då den proportionella valmetoden tillämpas i de fall, då den lämnar djupa sår efter sig genom partiernas hänsynslösa agitation, den äfven bör tillämpas i de fall, då man kan säga, att den verkar som en läkande balsam.

Vidare säger utskottet: »Och vidkommande landstingen åliggande val af nämnder, af ledamöter i styrelser, af revisorer m. m. förtjänar erinras, att vid de inom Riksdagen förekommande val, som kunna anses med vissa af dessa val jämförliga, majoritetsprincipen tillämpas.»

Vid öfriga val tillämpas visserligen ännu majoritetsprincipen i Riksdagen, men jag må undra, huru länge det kan dröja, innan röster i Riksdagen höjas för att äfven i fråga om alla val i Riksdagen den proportionella valmetoden skall tillämpas. Vi se ju också, att fastän den ej i formen tillämpas, så tillämpas den likväl i praktiken. Partierna sammanträda och dela upp valmännen, när det gäller förtroendeplatser, i förhållande till partiernas numerär. Jag erkänner, att i ett fall har man frångått den metoden — och jag var själf med därom, enär jag ansåg det då vara nödvändigt, ehuru jag ej kan säga, att det var rättvist. Detta jämte många andra omständigheter synes mig tyda därpå, att det är nödvändigt, att den proportionella valmetoden tillämpas vid alla val, som Riksdagens kamrar hafva att verkställa. Och jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten därpå, att i Första kammaren kommer kanske snart att uppväxa ett frisinnadt parti, som säkerligen under en lång följd af år kommer att stå i minoriteten. Jag undrar då, om denna minoritet utan dessa vals införande kan komma till sin rätt. Jag betvivlar det, och jag undrar, om icke för denna blifvande minoritets skull i Första kammaren det kan visa sig nödvändigt, att den proportionella valmetoden tillämpas äfven vid de val, som Riksdagen har att besluta, nämligen val af talmanskonferens, val af elektoror för utseende af justitieombudsmannen och elektoror för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Jag tror därför, att detta skäl för afslag icke är hållbart, då behofvet af den proportionella valmetoden redan kan sägas hafva gjort sig gällande.

Utskottet säger vidare: »I öfrigt håller utskottet före, att frågan om införande af proportionsprincipen vid val inom landstingen i hvarje fall lämpligen bör hvila, till dess det under tillämpningen af de nya bestämmelserna rörande landstingens sammansättning visat sig, huruvida något behof af en ändring i sådant syfte verkligen föreligger.»

Ja, det kan man ju säga, att landstingen hafva icke samman-

Ang. införande af proportionelltvalsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

trädt ännu efter den nya valmetodens införande, och vi känna således ej behovet härutinnan. Men det synes dock, som om vissa orosmoln sväfvade öfver oss. Om man befarar ett krig, icke väntar man då, tills kriget brutit ut, för att afvärja det. Det synes välbetänkt, om Riksdagen beslutade denna valmetods införande, innan sinnena alltför mycket råkat i jäsnung, och det kanske vore välbetänkt, om Riksdagen redan nu beslutade dess införande, innan partiandan fått en sådan stämning, att det kanske blefve omöjligt att få Första kammaren med, då den kanske kommer att vänta sig fördel af, att inom landstingen majoriteten fortfarande underkufvar minoritetens rätt. Detta utskottets skäl för uppskof synes mig därför ej heller hållbart. Hvarför uppskjuta till en annan gång en nyttig sak — ty alla äro ju eniga om, att de proportionella valen äro gagnande och hälsosamma. Det gäller sålunda enligt min mening att icke uppskjuta denna reform, utan så fort som möjligt genomföra den.

Slutligen säger utskottet: »Utskottet vill icke underlåta att påpeka, att en annan fråga, nämligen om införande af proportionellt valsätt vid val inom statsfullmäktige, synes äga så nära samband med den af motionären väckta frågan, att vid den enas upptagande till pröfning den andra näppeligen kan lämnas obeaktad.»

Ja, då jag nedskref denna motion, så var jag fullt öfvertygad om behovet af införande af proportionellt valsätt äfven vid val inom stadsfullmäktige. Men då jag var landsortrepresentant och icke vågade påstå, att jag ägde kännedom om städernas behof, så ansåg jag det förmätet att motionera om desammas önskemål i ifrågorande afseende, i all synnerhet som vi veta, att städerna ha så kraftiga och väldiga representanter i Riksdagen. Jag kan ej heller förstå, i hvad sammanhang nödvändigheten kräfver, att dessa frågor skola behandlas på en gång, ty här är det fråga om ändring af landstingsförordningen, och blir det sedan fråga om en ändring af förordningen rörande stadsfullmäktige, så är det väl icke nödvändigt, att dessa ändringar genomföras samtidigt. Kan ej först detta förslag om ändring i landstingsförordningen behandlas för sig och, då fråga blir om motsvarande ändring af kommunalförfattningen för städerna, denna fråga behandlas särskildt? Jag kan således ej förstå, att dessa frågor ovillkorligen skola behandlas i ett sammanhang. För öfrigt vill jag säga, att jag ej speciellt specificerat ändringsförslaget. Jag har endast begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t, och om konstitutionsutskottet öfver hufvud behjärtat behovet af införande af proportionella val inom landstingen och samtidigt antydt frågans nära samband med samma valmetods begagnande inom stadsfullmäktige, så tror jag, att Kungl. Maj:t upptagit äfven denna fråga och behandlat bägge frågorna i ett sammanhang. Då hade ju förslagen, när de framkommit till Riksdagen, fått göra hvarandra sällskap, och Riksdagen hade blifvit i tillfälle att pröfva båda förslagen i ett sammanhang.

Som frågan nu ligger, finnes ingen utsikt för dess lösning denna riksdag — konstitutionsutskottet har afstyrkt den, och Första kammaren har kanske redan afslagit den, och därmed är ju dess öde besegladt. Det lämpligaste vore under sådana förhållanden måhända att uppskjuta frågan till nästa år, kombinerad då icke blott med förslag om införande af proportionell valmetod vid val inom stadsfullmäktige, utan äfven med förslag om denna valmetods tillämpning i fråga om öfriga val, som Riksdagen har att utföra. Och då jag äfven är öfvertygad därom, att vi nästa höst skola få starka skäl att åberopa oss på för införandet af den proportionella valmetoden inom landstingen, tillåter jag mig samtidigt antaga möjligheten af att, då frågan nästa riksdag ånyo kommer fram, alla skäl, som utskottet nu haft för afslag, skola vara undanblåsta — det kan ju dock vara möjligt, att konstitutionsutskottet under tiden funderat ut nya skäl till afslag, som det nästa år kommer fram med.

Då det emellertid kan vara frågan endast till gagn, icke allenast att den här diskuteras, utan äfven att man får höra stämningen bland kammarens ledamöter, så skall jag, ehuru jag på förband vill försäkra, att jag ej skall besvara kammaren med votering, taga mig friheten. herr talman, att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Lindhagen: Jag har ej kunnat underlåta att också fästa min uppmärksamhet vid motiven i detta utskottsbetänkande. Konstitutionsutskottet framhåller, att valen inom stadsfullmäktige till nämnder och utskott ha ett nära sammanhang med motsvarande val inom landstingen. Detta är säkerligen riktigt, men det är nog också så, som den förre talaren antydde, att vi särskildt lifligt ha på känn, att de proportionella valen konsekvent och enligt förhållandenas natur måste leda till, att det skall blifva proportionella val jämväl till de nämnder och beredningar, som tillsättas af landsting och stadsfullmäktige. De proportionella valen tillspetsa partiställningarna, och det kommer mer än förut att blifva förhållandet, att partiernas och deras talemäns förmenta prestige kommer att i mångt och mycket gå före själfva saken. Vid sådant förhållande är det än mer af vikt för att ett sakligt bedömande må göra sig gällande, att alla partier representeras också i vederbörande förrättningar och beredningar, ty i annat fall kommer det att ligga för majoriteten mycket nära till hands att enväldigt tillsätta dem. Och om man också för skenets skull kommer att tillåta, att äfven andra än majoritetens representanter i någon mån inväljas, så kommer sådant godtycke att göra sig gällande, att en dylik representation icke blefve för minoriteteten af något verkligt värde. Så ställer sig saken i stadsfullmäktige, och jag föreställer mig lifligt, att detsamma gäller inom landstingen vid dess motsvarande val.

Hvad jag särskildt i fråga om utskottets motivering skulle vilja fästa uppmärksamheten på, är, att utskottet i första punkten gör

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

Ang. införande af proportionelli valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

skillnad mellan hvad det kallar politiska och opolitiska ärenden — inom Riksdagen, där de politiska ärendena förekomma, skulle det vara särskildt af behovet påkalladt, att proportionella val till utskotten äga rum — jag vill i förbigående påpeka, att det är icke verkliga proportionella val till Riksdagens utskott, utan bara s. k. enkelproportionalism, och till på köpet en mycket dålig sådan, som erfarenheten ock visat — men i alla fall, utskottet vill göra gällande, att endast vid politiska ärendens behandling det proportionella valsättet är behöfvt. Ja, mina herrar, hvad är skillnaden mellan politiska och opolitiska ärenden i vår tid? Den skillnaden finnes i själfva verket icke och kan ej uppdragas, när det gäller vår tids sociala frågor. Dessa inrymma allt möjligt brännbart och bland annat också alla de ekonomiska frågorna. Hvilka meningsbrytningar förekomma icke inom de olika partierna angående de ekonomiska frågor, som behandlas af stadsfullmäktige och landsting!

Därtill kommer, som redan nämnt, att olika partisynpunkter härvidlag komma att spela en viss roll för sin egen skull. Hvar och en vill, att de åsikter, som föras fram af det partis ledare, hvilket han tillhör, skola afgå med seger, det må nu bära eller brista. Ty partiet måste ju alltid synas haft rätt och ensamt förstå allt. Ja, så kommer det att utveckla sig till att allt får en alltmera politisk karaktär; och ur den synpunkten är det också nödvändigt, att alla partier äro representerade i dessa förberedande nämnder.

Nu har ju utskottet som sagdt alldeles riktigt anmärkt, att frågan har ett nära sammanhang med stadsfullmäktigerepresentationen och att motionen bort omfatta äfven denna. Men det är ju icke ovanligt i Riksdagen, att ett utskott, när en sådan lucka finnes i en motion, säger i motiven, att motionärens förslag bör utvidgas äfven till andra områden, och med den motionsrätt, som ju utskotten nu ha, finnes ingen svårighet för ett utskott att utvidga ämnet äfven i klämman i det afseendet.

Jag hade icke tänkt göra något yrkande, jag hade endast velat uttala mitt ogillande af viss del af motiveringen, men då motionären själf yrkat bifall till sin motion, så kan jag icke annat än instämma med honom.

Med herr Lindhagen förenade sig herr *Tengdahl*.

Herr vice talmannen: Jag hade knappast väntat en så stark entusiasm för proportionalismen, som motionären här har gifvit till känna, och jag kan förstå, att man med den utgångspunkt, som motionären har, måste tycka, att utskottets utlåtande är nog så kallt. Men jag ber dock att få erinra honom därom, att utskottets utlåtande alldeles icke går ut på att söka framhålla hans tankegång såsom orimlig eller hans uppslag såsom icke tänkvärdt. Utskottets

utlåtande går allenast ut därpå, dels att söka uppvisa, att vissa af de motiv, som den ärade motionären anför, icke synas vara fullt hållbara och dels att framhålla, att det ännu torde vara något tidigt att komplettera hela den proportionalism, som vi ha fått, med ytterligare proportionalism i landstingen, hvartill slutligen utskottet har gjort en erinran om att, ifall denna fråga på allvar blir väckt, så lär det väl också komma att bli nödvändigt att taga i öfvervägande motsvarande fråga beträffande stadsfullmäktige.

Herr Lindhagen framhöll, att utskottets motivering skulle vara oriktig däri, att den talade om den öfvervägande opolitiska karaktären af de ärenden, landstingen hafva att handlägga. Men i fortsättningen af sitt anförande använde han själf uttrycket: »så kommer det att utveckla sig till att få en allt mera politisk karaktär». Ja, det är ju möjligt, att detta kommer att ske. Jag vill dock erinra om att till och med i Riksdagen, hur mycket än politiken där spelar in, så finnes det dock ärenden, som behandlas utan hänsyn till den stränga politiska partiståndpunkten, och ännu mera är väl detta fallet vid landstingen till följd af beskaffenheten af de ärenden, som där förekomma. Jag vill dock för ingen del neka till, att herr Lindhagen har rätt i att politiska synpunkter kunna komma att allt mera tillspetsa sig, och det är, som sagdt, ganska troligt, att frågan kommer att upptagas änyo, men då, enligt min tanke, för att betraktas i dess helhet. Då måste man, såsom utskottet påpekar, ovillkorligen taga upp frågan såväl för landstingen som för stadsfullmäktige. Jag vill framhålla, att utskottet med sin sista period icke afsett att säga, att det icke kunnat infoga äfven den frågan, om det öfver hufvud taget ansett hela frågan böra upptagas, men i föregående period angifvas de skäl, som för utskottet spelat en hufvudroll, hvarför saken icke nu borde tillstyrkas, och sista punkten är endast en erinran om, att frågan har en större räckvidd, än som i motionen angifves. Jag tror för min del, att utskottet träffat det rätta. Jag tror, att det för närvarande icke förefinnes anledning att taga upp frågan, förrän man har pröfvat och sett sig för litet med de nya proportionella valen till landstingen, sett huru saken ställer sig och om allmänna önsknings uppkomma beträffande proportionella val äfven inom landstingen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman! Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende och haft en från de öfriga utskottsledamöterna delvis afvikande mening, ber jag att här få yttra några ord.

Herr Olausson skriver i motiveringen till sin motion, att »landstingsinstitutionen reelt taget varit en opolitisk institution». Om motionären härmed vill hafva sagdt, att politiska partibrytningar icke förekommit i nämnvärd mån inom landstingen, så ger jag honom rätt, men eljes håller jag före, att våra landsting reelt taget både

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

varit och äro politiska institutioner, politiska i synnerligen utpräglad grad. Det är blott den observationen man måste bifoga, att landstingspolitiken inskränkt sig till ren och skär och så godt som undantagslös högerpolitik. Landstingen, som ju bland annat ha till uppgift att utse ledamöter af Riksdagens ena kammare — och den uppgiftens politiska karaktär förnekas väl icke af någon enda — hafva alltid utgjort Första-kammar-politikens starka fäste, där högerens reaktionära lidelser manifesterat sig på ett sätt, som genom sin brutala konsekvens bort väcka den lifligaste beundran hos alla äkta ungsocialister. Det inträffade i fjol, att en ledamot af denna kammare trots sin höga sociala ställning icke blef återvald till det landsting, hvars ordförande han varit under en följd af år. Han blef vrakad af ett ursinnigt och allsmäktigt högerparti blott därför, att han här i kammaren med mod och talang förfäktat frisinnade sträfvan. Tusen sådana exempel skulle kunna anföras. Åh nej, landstingens politiska, det vill säga högerpolitiska karaktär kan ingalunda förnekas. Och den ger sig tillkänna icke blott vid val af ledamöter till Första kammaren utan äfven i många andra afseenden. Jag kan nämligen icke dela den uppfattning, som framskymtar både i motionen och i utskottets utlåtande, att de ärenden, som landstingen i öfrigt ha att handlägga, skulle vara af opolitisk karaktär. I det afseendet måste jag ansluta mig till den uppfattning, som herr Lindhagen nyss från denna plats urgerade. Jag vill för min del icke fatta ordet *politik* i så snäf betydelse, att därmed blott skulle betecknas de statens angelägenheter, om hvilka de olika partierna fylka sig och kämpa. Enligt mitt förmenande faller under politikens begrepp och inom dess intressesfär allt, som har en allmän, en offentlig, en samhällelig sida, således äfven de sjukvårds- och ordnings-ärenden samt öfriga angelägenheter, som landstingen hafva att behandla och afgöra. Äfven på sådana saker kan en partiklyfning äga rum och vidt skilda partiuppfattningar göra sig gällande. Det har visserligen alltid passat i den maktägande högerens kram att tala illa om partipolitiken, liksom nu för tiden ungsocialister och anarkister anse all politik vara af ondo. Hvad de senare göra af enfald, det gör högern af slug beräkning. Men för min del reagerar jag emot en sådan uppfattning och anser politiken vara reellt arbete för folkets väl och samhällets utveckling, och således något vida högre än partigräl och taburetthunger.

Jag har härmed, herr talman, gifvit vid handen, att jag icke helt ansluter mig till den motivering, hvarmed utskottet velat styrka sitt afslagsyrkande. I utskottets utlåtande ligger — jag kan icke värja mig för den tanken, och den fick äfven sitt uttryck i det uttalande, som herr vice talmannen nyss gjorde — ett principiellt afvisande af motionens syfte, något som jag icke kan vara med om. Jag hyser för min del sympatier för motionen, hvilket jag också inom utskottet tillkännagifvit. Jag anser, att då hädanefter de olika politiska partierna blifva företrädade inom landstingen, och då vi för

vårt politiska lif redan hafva accepterat denna proportionella valmetod, som vill skydda minoriteternas rätt och tillgodogöra utvecklingsarbetet den kapacitet, hvaröfver minoriteterna föfoga, så borde proportionalismen bli tillämpad äfven på de olika val, som förekomma inom landstingen. När jag likväl icke har reserverat mig till förmån för motionen, så har det berott därpå, att motionären betraktat sin fråga ur allt för snäva synpunkter. Skola vi gå vidare på proportionalismens väg, böra vi, enligt mitt förmenande, icke stanna vid valen inom landstingen utan taga med en ansenlig rad af andra val, framför allt de val, som förekomma inom städernas fullmäktige, hvilka, som bekant, hafva att utse en mängd mycket betydelsefulla styrelser, utskott och nämnder.

Ang. införande af proportionellt valsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

Under nuvarande förhållanden vill jag emellertid, herr talman, icke göra något yrkande, utan nöja mig med att uttala den förhoppningen, att motionärens tanke snart nog måtte komma tillbaka och då med ett större följe.

Herr vice talmannen: Jag torde, herr talman, blott behöfva hänvisa kammaren till andra stycket af utskottets motivering, för att kammaren tydligt skall finna, att den föregående ärade talaren gjort sig skyldig till ett fullkomligt misstag, då han sade, att utskottet principiellt afvisat frågan. Det är väl icke det man menar, då man säger: »I öfrigt håller utskottet före, att frågan om införande af proportionsprincipen vid val inom landstingen i hvarje fall lämpligen bör *hvila*, till dess det under tillämpningen» etc. Det tror jag icke kan kallas för ett principiellt afvisande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Jag får ju medge, att den senare delen af utskottets motivering icke innefattar ett principiellt afståndstagande mot själfva motionens tankegång, men, såsom jag påpekade, innefattar däremot första stycket ett hinder för tankens förverkligande, hvilket jag tillät mig fästa uppmärksamheten på.

Nu nämnde vice talmannen, att han uppfattat mitt anförande så, att jag medgifvit, att man nu måste göra en skillnad på politiska och opolitiska ämnen, men att utvecklingen skulle kunna leda därhän, att denna skillnad äfven inom det kommunala området kommer att upphöra. Det var verkligen icke min mening, utan jag sade, att det redan nu föreligger en mängd frågor, som behandlas af kommunala myndigheter, af den beskaffenhet, att de komma att ses ur olika synpunkter af de politiska partier, som nu under de proportionella valens egid rycka fram på stridsfältet. Jag vill endast ur städernas synpunkt tala om den stora och viktiga organisationsfrågan. Den kan ses ifrån så många synpunkter, en byråkratisk, en folklig och demokratisk. Äfven bostadsfrågan är ett stort stridsäpple mellan olika politiska partier, och så finns det äfven många,

Ang. införande af propositionellvalsätt vid val inom landstingen.
(Forts.)

många andra ärenden, om hvilka det tvistas. På samma sätt förhåller det sig nog med landstingsärendena.

Emellertid tror jag, att frågan genom motionärens förslag och den debatt, som följt på detsamma, har fallit framåt, och jag vill därför nu, herr talman, afgifva den förklaringen, att jag icke gör något yrkande.

Herr Nilsson i Malmö: Jag medgifver gärna, att utskottets afstyrkande icke är så absolut, som det kunde ha varit. Men det första motivet, som utskottet anfört för sin ståndpunkt, eller den föregifna opolitiska karaktären af de ärenden, som landstingen hafva att handlägga, synes mig dock vara af principiell art, hvarför jag funnit mig berättigad att både i utskottet och här i kammaren något opponera mig däremot.

Härmed förklarades öfverläggningen vara avslutad. Herr talman gaf propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet afgifna motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 17, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under åttonde hufvudtiteln.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 13.

Statsutskottets nu föredragna memorial, nr 18, med förslag rörande ändringar i gällande aflöningsbestämmelser för de vid lagtima riksdag hos kamrarna och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och betjante godkändes af kammaren.

§ 14.

Ang. rätt för Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard att återbekomma erlagd stämpelafgift.

Härefter företogs till afgörande statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning af väckt motion om rätt för Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard att återbekomma stämpelafgift, som af dem erlagts i samband med en sedermera afslagen lagfartsansökning.

I en inom Andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 37, hade herr Jansson i Edsbäcken, med bifogande af bestyrkt afskrift utaf Kungl. Maj:ts resolution den 13 augusti 1909 på ansökning af Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard i fråga om återbekommande af erlagd stämpelafgift för ett återgånget fastighetsköp, hemställt, att Riksdagen behagade besluta, att det

belopp, 1,155 kronor, som Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard erlagt i stämpel för det i förberörda kungl. resolution omförmälda, sedermera återgångna köp, hvarå lagfart vägrats, måtte få till nämnda Gudbrand och Louis G. Övergaard, på förnyad underdånig ansökning, återbetalas.

Ang. rätt för Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard att återbetomma erlagd stämpel-avgift.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att herr *Janssons* i Edsbäcken ofvanberörda motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Jansson* i Edsbäcken yttrade: Jag vill till en början tillkännagifva, att jag icke har något som helst personligt intresse af den fråga, som föreligger. Men det synes mig rätt och billigt, att när dessa personer hade tillhandlat sig egendomen och vägrats lagfart, stämpelavgiften bort återbetalas. Därför bar jag vågat påkalla Riksdagens medverkan till detta. Jag skall icke yttra mig om vägran af lagfarten, ehuru en del af myndigheterna icke funnit någon anledning att afstyrka den gjorda ansökningen, utan jag skall hålla mig till afslaget å krafvet, att stämpelavgiften skulle återbetalas.

Såsom framgår af utskottets utlåtande, ha statskontoret och justitiekanslersämbetet, som blifvit hörda om ansökningen, för sin del tillstyrkt densamma, och då har jag funnit det rätt och billigt, att Riksdagen, som äger i sin makt att därom besluta, borde ha visat sin beredvillighet i detta fall. Då nu emellertid statsutskottet synes vara enhälligt om att afstyrka den gjorda framställningen, så vill jag icke göra något yrkande, ehuru jag anser, att Riksdagen varit i sin goda rätt och att det varit Riksdagens plikt att bifalla motionen.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att framställa.

Herr vice talmannen: Innan afgörande träffas om detta utlåtande, som kammaren väl kommer att bifalla, nödgas jag här uttala någon förundran öfver utskottets motivering.

Utskottet säger: »På grund af hvad utskottet i ärendet inhämtat och med hänsyn till hvad Riksdagen i liknande fall förut beslutat, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka» o. s. v. Detta »på grund af hvad utskottet i ärendet inhämtat» anger således motiv, som icke skulle kunna för Riksdagen framläggas, eller också anger det motiv, som utskottet icke bryr sig om att för Riksdagen framlägga. Jag vågar icke i detta fall uttala något klander, men nödgas endast uttala en förundran. Ty nog måste man väl säga, att utskott i allmänhet hafva till uppgift att förbereda frågorna genom framläggande af klara skäl eller så långt möjligt klara skäl till sina såväl till- som afstyrkande hemställanden, men att däremot kamrarnas ledamöter komma i största tvekan, ifall utskotten inhölja

Ang. rätt för
Gudbrand
Övergaard och
Louis G. Över-
gaard att åter-
bekomma er-
lagd stämpel-
afgift.
(Forts.)

sig i en sådan mystisk fras, som »på grund af hvad utskottet inhämtat». Man har svårt att förstå, att det skulle finnas sådana hemligheter i detta ärende, som icke kunnat framläggas för kamrarna och bilda motiv äfven för deras uppfattning. Nu har utskottet yrkat, att Riksdagen utan vidare blott bör tro på den uppfattning, hvartill utskottet för egen del kommit. Som sagdt, jag vågar icke uttala något bestämdt klander, men jag nödgas uttala en undran.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få besvara, hvad herr vice talmannen här framställt och påpekat. Han har ju fullständigt rätt däri, att motiveringen i detta fall är mycket knapphändig. Men vid frågans behandling på afdelningen hade vi så att säga en lika knapphändig framställning rörande hvad Kungl. Maj:t själf svarat i detta ärende, ja, den var nästan ännu knapphändigare. Det hette endast: »Kungl. Maj:t har icke funnit anledning bifalla framställningen». Vi ansågo detta vara det starkaste skälet för afslag å framställningen och att några särskilda motiv därför icke behöfde vidare intagas. När utskottet emellertid här påpekat, att det afstyrkt bifall på grund af hvad utskottet i ärendet inhämtat, så kan jag tillägga, att det meddelades inom utskottsafdelningen, att dessa herrar, som här sökt lagfart på egendomen och sedan icke fått rättighet att besitta den, dock i själfva verket fortfarande besitta den på sätt och vis. Som herrarne behagade finna af betänkandet, består denna egendoms förnämsta värde i skog, och själfva inägojorden är af mindre värde. Det upplystes inom utskottet, att dessa herrar fortfarande afverka skog och sålunda i själfva verket besitta egendomen. Vi ansågo, att dessa skäl icke lämpligen borde inflyta i utskottsbetänkandet, men väl påpekas, ehuru egentligen icke som skäl för afslagsyrkande. Det förnämsta motivet för afslag var, utom det förut nämnda Kungl. Maj:ts utslag i frågan, att Riksdagen äfven förut handlat på liknande sätt i sådana frågor. Inom utskottet framhölls ock, att om denna framställning skulle bifallas och detta belopp sålunda efterskänkas, så skulle det ju kunna gifva anledning till, att utlänningar, utan att så noga räkna med huruvida de verkligen skulle få rätt att besitta en egendom eller icke, skulle på grund af ett sådant Riksdagens beslut att medgifva restitution i ett fall som detta, ändock afsluta köp af egendomen och därå söka lagfart i den öfvertygelsen, att äfven de skulle erhålla restitution af erlagd stämpelafgift. Det ansågs därför som ett farligt prejudikat att bifalla förslaget, äfven om billighetshänsyn möjligen skulle kunnat tala därför; och då, som sagdt, Riksdagen i liknande frågor afslagit sådana framställningar, kunde icke utskottet komma till annat resultat än afslag på framställningen.

Af dessa skäl yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Jag ber att få tacka för de upplysningar, som den ärade ledamoten af statsutskottet, som nyss hade ordet, lämnat, och jag antager, att de skäl, som han nu uppvisat, för utskottet nog kunnat spela en tillräcklig roll för att afstyra denna hemställan, hvaremot jag icke fullt fattat, hvarför det varit omöjligt att antyda dessa skäl i tryck, då de kunnat utvecklas i tal.

Ang. rätt för Gudbrand Övergaard och Louis G. Övergaard att återbekomma erlagd stämpelafgift.
(Forts.)

Herr Jansson i Edsbäcken: Ja, jag erkänner också, att jag är villig böja mig för den senare delen af utskottets motivering, däri utskottet återopar hvad Riksdagen i liknande fall förut beslutit. Det är detta skäl, som jag ansett mig böra respektera. Men hvad beträffar det första skälet, då utskottet säger »på grund af hvad utskottet i ärendet inhämtat», så är jag icke lika benägen att böja mig för detta skäl, ty möjligen stödjade sig därvid ledamöterna på afdelningen på en del personliga upplysningar, som icke torde vara så hållbara. Då jag icke är i tillfälle att bestrida riktigheten af de lämnade uppgifterna, ehuru jag dock betviflar dem, vill jag som sagdt icke framställa något yrkande.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 15.

Till afgörande förelåg vidare Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande omläggning af länsindelningen m. m.

Ang. omläggning af länsindelningen.

Uti en inom Andra kammaren afgifven, till utskottets behandling hänvisad motion, nr 183, hade herr *Åkesson* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i sammanhang med utredningen angående fögderiförvaltningen utredning afven måtte ske, huruvida och i hvad mån omläggning af länsindelningen kunde ske eller eventuellt, med bibehållande af länsstyrelsen i öfrigt, två eller flera län kunde sortera under en och samma landshöfding.

I motionens syfte hade af kammarens ledamöter instämt herrar *Nilsson* i Bonarp, *Pålsson*, *Jönsson* i Slåtåker, *Jönsson* i Kvarnberga och *Jönsson* i Refvinge.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående möjligheten af Blekinge, Hallands och Västmanlands läns upphörande såsom administrativ enhet samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, som af omständigheterna kunde anses påkalladt.

Ang. omlägg-
ning af läns-
indelningen.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet af:

Herr Söderbergh i Karlshamn, som yttrade: Herr talman! Då det ärade tillfälliga utskottet behagat kasta sina välvilliga blickar på Blekinge län och velat bereda detta lilla län en mera lysande tillvaro än förut genom att rekommendera det till sammanslagning med en af dess, enligt utskottets förmenande, förnämligare grannar, så torde det väl vara i sin ordning, att några ord yttras ifrån Blekingebänken här i kammaren.

Motionären har anhållit att, i sammanhang med utredningen angående fögderiförvaltningen, utredning äfven måtte verkställas, huruvida och i hvad mån en omläggning af länsindelningen kunde ske eller eventuellt, med bibehållande af länsstyrelsen i öfrigt, två eller flera län kunde sortera under en och samma landshöfding. Framställningen har det särdeles lofvärda syftet att söka åstadkomma besparingar genom nedbringande af statens alltjämt växande utgifter. Härtill återkommer jag senare.

Först vill jag gifva tillkänna, att jag till fullo delar utskottets mening därom, att den af motionären ifrågasatta utredningen icke bör ställas i samband med den nu pågående utredningen angående fögderiförvaltningens omorganisation. Detta skulle nämligen medföra ett oskäligt fördröjande och förhalande af sistnämnda synnerligen viktiga angelägenhet, och dessa båda ärenden stå för öfrigt icke i det intima sammanhang med hvarandra, att den ena utredningen nödvändigtvis behöfver företagas samtidigt med den andra.

Vidkommande motionärens förslag om landshöfdinginstitutionens omändrande så till vida, att till nedbringande af antalet landshöfdingar två eller flera länsstyrelser skulle, där det så lämpade sig, sortera under en och samma landshöfding, så är detta förslag för enadt med så vidtgående och omfattande förändringar inom hela länsförvaltningen, att man åtminstone för närvarande icke torde kunna gifva sig in därpå. Jag anser därför lika med utskottet, att motionärens framställning icke heller i denna del bör biträdas.

Härefter kommer jag till utskottets hemställan, »att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående möjligheten af Blekinge, Hallands och Västmanlands läns upphörande såsom administrativ enhet». Utskottet har afgifvit ett särdeles omfattande och sakrikt utlåtande, som förtjänar det allra bästa vitsord. För min del får jag erkänna, att jag förut icke hade riktigt reda på, huru ringa och obetydligt Blekinge län verkligen tyckes vara. Men detta lilla län lever dock sitt eget, ganska starkt pulserande lif; det har sina alldeles egenomliga förhållanden; och jag är alldeles öfvertygad, att folkstämningen inom länet är tämligen enhälligt för, att det må få lefva detta sitt lif så länge som möjligt, som hittills, för sig själf.

Det ifrågasattes nu, att Blekinge län skulle sammanslås med

Kronobergs län. Det är riktigt hvad utskottet påpekar, att Kronobergs län genom särskilda järnvägslinjer står i förbindelse med Blekinge samtliga kuststäder, vidare att Kronobergs landsting i förening med Blekinge landsting uppfört gemensam upptagningsanstalt för sinnessjuka och gemensamt småskollärarynnesseminarium i Växjö. Jag skulle kunna tillägga något annat, nämligen att det personliga förhållandet mellan Blekinge och Kronobergs län är det allra angenämaste och bästa. I forna tider har det visserligen varit så, att våra förfäder togo väldiga nappatag med hvarandra i gränstrakterna, men sedan Blekinge äntligen blifvit återeröfradt till det gamla Sverige, ha förhållandena småningom utvecklat sig på ett helt annat sätt, och i våra dagar tror jag mig kunna försäkra herrarna, att vänskapen mellan blekingar och kronobergare är alldeles gränslös. I trots häraf måste jag konstatera, att de svårigheter, som skulle uppkomma genom den ifrågasatta sammanslagningen, äro stora och mångahanda. Utskottet erinrar själf om länens säregna förhållanden. Det fäster uppmärksamheten därpå, att Blekinge för närvarande tillhör hofrättens öfver Skåne och Blekinge jurisdiktionsområde, medan Kronobergs län ju subordinerar under Göta hofrätt. Och slutligen omnämner utskottet, att man i Blekinge för närvarande har under uppförande en residensbyggnad, till hvilken af Riksdagen anslagits öfver en fjärdedels million kronor. Äfven åtskilliga andra och kanske än mer betydande omständigheter skulle nog härvidlag kunna framhållas.

Men denna sammanslagning skulle nu ske i sparsamhetens intresse. Ja, alla vilja vi ju vara sparsamma, och jag skall ingalunda underskatta den synpunkten. Utskottet har räknat ut, att det belopp, som i hvarje fall skulle kunna inbesparas, skulle uppgå till 50,000 kronor för hvarje län. Jag vågar påstå, att detta belopp icke är tillförlitligt motiveradt, på samma gång jag gärna erkänner, att det torde vara svårt, kanske omöjligt, att i sakens nuvarande skede tillnärmelsevis angifva en riktig siffra i detta afseende. Men jag är säker på, att det tilläfvventyrs inbesparade beloppet icke skulle uppväga de många olägenheter af flerfaldig art, som af den ifrågasatta åtgärden själfallet skulle komma att uppstå.

Herr talman, blotta tanken att Blekinge län skulle upphöra som administrativ enhet och alldeles utplånas från Sveriges läns-karta gör oss blekingebor alltför vemodiga. Och då jag, herr talman, har all anledning förmoda, att liknande meningar och känslor, som jag här tillåtit mig ge uttryck åt, också delas af halländingar och västmanländingar, hvilkas län ju äfvenledes af utskottet utsetts till offer, kan jag inte annat än yrka afslag å utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen.

Häruti instämde herrar *Jönsson* i Boa, *Larsson* i Säby, *Santeson*, *Lindvall*, *Bengtsson* i Bjärnalt, *Henriksson*, *Gunnarsson*, *Olsson* i Tyllered och *Ahlfvengren*.

Ang. omläggning af länsindelningen.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning af läns-
indelningen.
(Forts.)

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Då den förste talaren ansett sig böra säga några ord med anledning af att Blekinge län framhållits såsom lämpligt att sammanslås med annat län, så må det också tillåtas mig att från västmanlandsbanken säga ett par ord, då afven Västmanlands län kommit under utskottets omsorg i samma syfte.

Det är icke min afsikt att här framföra någon sorts lokalpatriotism, ty jag föreställer mig, att om Västmanlands läns innevånare skulle finna, att statens intressen kräfva, att Västmanlands län öfvergår i ett annat län, de icke skola motsätta sig en sådan åtgärd. Men för min del kan jag icke finna, att utskottet har klargjort detta statsintresse så, att man kan känna sig öfvertygad om detsamma.

Jag har egentligen begärt ordet för att å egna och mina härvarande länskamraters vägnar uttala den förhoppningen, att, om denna utredning kommer till stånd, det må förunnas de respektive länens innevånare att uttala sin uppfattning om den tilltänkta sammanslagningen, samt att Kungl. Maj:t måtte taga tillbörlig hänsyn till dessa uttalanden. För min del vill jag icke alls motsätta mig en utredning i sak. Men jag vill dock uttala mitt tvifvel, huruvida utskottet funnit det lämpliga sättet att göra besparingar, då utredningen begränsats till endast tre län såsom lämpliga att ifrågakomma, ifall en sammanslagning skulle äga rum. Man kunde ju tänka sig en något mera vidtomfattande utredning. Det torde nämligen kunna ifrågasättas, huruvida icke en utredning, afseende omreglering af länsgränserna jämte omorganisation af länsstyrelserna, så att flera eller samtliga landshöfdingetjänster skulle kunna indragas, varit lämpligare. Det har framhållits af utskottet, att detta skulle vara svårt, men det torde icke vara omöjligt. Jag tror, att denna fråga bör ses från olika synpunkter, hvilket utskottet också sökt göra, men för min del finner jag mig likväl icke öfvertygad, att det resultat, hvartill utskottet kommit med anledning af motionen, är det bästa.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Thorsson: Herr talman! Det tillkommer icke mig att försvara det utskottsutlåtande, som här föreligger. Men jag har ett par synpunkter i denna fråga, som jag skulle vilja framföra, och som stödja min uppfattning, att utskottet icke är stadt på så galna vägar, då det vill ha en förändring i dessa nu bestående förhållanden.

Herr Söderbergh i Karlshamn intygade, att vänskapen mellan blekingsbor och kronobergare var »alldeles gränslös.» Konsekvensen häraf synes mig vara, att Riksdagen då tager bort den formella gränsen och drager in en landshöfding m. m. Man gör ju samhället alltid en tjänst, om man kan indraga en eller annan befattning.

Denna fråga står ju i ett intimt samband med frågan, huru landshöfdingarnes arbetskraft utnyttjas. Vid alla de tillfällen, då detta ärende varit föremål för behandling, har genom anförandena gått som en röd tråd, att landshöfdingarne högst sällan sitta på de stolar, som afsetts för dem, d. v. s. landshöfdingestolarne, utan deras krafter ha tagits i anspråk för andra ändamål. Som exempel på att oegentligheterna fortfara, ber jag få meddela, att Kungl. Maj:t i början af 1909 utnämnde en landshöfding för Västernorrlands län. Men såvidt jag vet, har icke denna höfding haft någon egentlig tjänstgöring i sitt nya län, sedan han blef utnämnd, om vi undantaga den tvångskommendering han, förmodar jag, måste underkasta sig under storstrejken. Det synes mig dock, att den lifliga verksamhet i industriellt och annat afseende, som existerar där uppe, borde gifva tillräcklig sysselsättning åt denna tjänsteman, för den händelse det skall vara någon mening i landshöfdingeinstitutionen. Storstrejken var väl det enda tillfälle under mycket lång tid, då landshöfdingarne voro placerade hvar och en i sitt län. Kungl. Maj:t tar landshöfdingarnes tid i anspråk för en massa uppdrag, som, såvidt jag kan se, icke anknyta sig till deras ämbetsgärning. Här har jag en liten axplockning från arbetsfältet. Landshöfdingen i Stockholms län har vid sidan af sitt landshöfdingeuppdrag att tjänstgöra såsom ordförande i departementalkommittén. Uppsala läns landshöfding lär skola tjänstgöra såsom ordförande i kommittén eller kommissionen för nordisk obligationsrätt; Jönköpings läns landshöfding tjänstgör såsom ordförande i kommittén för fögderiförvaltningarnas omorganisation; Hallands läns landshöfding tjänstgör såsom ordförande i järnvägstaxekommittén; Örebro läns landshöfding tjänstgör såsom ordförande i kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande; och Jämtlands läns landshöfding tjänstgör såsom ordförande i fattigvårdskommittén; Västernorrlands läns landshöfding, hvilken jag förut omnämnt, har under hela den tid han varit landshöfding tjänstgjort såsom ledamot i departementalkommittén, men under de senaste dagarna har Kungl. Maj:t ansett, att hans arbetsförmåga kan räcka till för åtskilligt mera och förordnat, att han skall tjänstgöra såsom ordförande i den kommitté, som skall reglera jordbesittningsförhållandena i Vaxholm. Göteborgs och Bohus läns landshöfding tjänstgör såsom ledamot af den parlamentariska försvarskommissionen. Mig synes det, som om Kungl. Maj:t själf gifve på hand, att landshöfdingarna icke hafva mycket att göra hemma i sina län, eftersom man på detta sätt utnyttjar deras arbetskraft i kungliga kommittéer. Förutom dessa kommittéuppdrag, hvilka draga vederbörande landshöfdingar från deras egentliga tjänst, äro nio af dem medlemmar af Riksdagen och måste således på grund däraf årligen under en lång tidsperiod vara hindrade från att utföra sitt uppdrag såsom höfdingar i sina län. För de, som äro både ledamöter af Riksdagen och ordförande i kungliga kommittéer, måste ju bortovaron från länet blifva nästan permanent.

Ang. omläggning af länsindelningen.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning af läns-
indelningen.
(Forts.)

Ehuru utskottet icke har kunnat gå så långt, som motionären önskat, så har dock, om Riksdagen vill bifalla dess hemställan, gifvits anledning till en undersökning, vid hvilken man kanske skall kunna plocka fram mycket flera uppdrag än dem, jag fått reda på, sedan jag fick detta utlåtande i min hand.

Det är väl dock icke för ingenting, som staten gifver landshöfdingarna i länen mellan 13,000 och 17,000 kronor om året i aflöning. Landshöfdingarna äro icke, i olikhet med andra tjänstemän, skyldiga att afstå något af sin lön, såvidt icke Kungl. Maj:t placerar dem på något annat ämbete, där de uppbära en lön, som uppväger deras landshöfdingelön eller går därutöver. Då Kungl. Maj:t t. ex. flyttar en landshöfding på civilministerplatsen, får han afstå från sin landshöfdingelön och komma i åtnjutande af stadsrådslön.

Då en landshöfding uppbär arfvode såsom ledamot i en eller flera kommittéer på en gång, reduceras naturligtvis hans arfvode i samma proportion som för andra medborgare, hvilka på en gång deltaga i flera kommittéers arbeten, men han afstår, som jag förut nämnt, intet af den fast anslagna landshöfdingelönen. Märkvärdigt nog äro landshöfdingarna de enda personer inom hela landtstaten, för hvilka icke lönerna reglerats, kanske därför att man då måst taga hänsyn till sådana omständigheter som de nyssnämnda och frantaga dem en viss del af deras lön, då de åtnjöte ledighet och icke användes i länen. Detta är kanske anledningen till, att höfdingarne icke varit angelägna om att skjuta fram denna fråga.

Jag förstår emellertid så väl de känslor, som göra sig gällande inom de län, som hafva en höfding, hvilken intresserar sig för allmänna angelägenheter. Där resonerar man nämligen så: utvecklingen af vårt län på det ekonomiska området är i mycket hög grad beroende på landshöfdingen, och därför vilja vi icke för något pris vara af med vår landshöfding. Då han deltagar i allmänna angelägenheter, har han en viss pondus, om han framlägger förslag i den ena eller andra riktningen. De län, som sakna den dugliga och initiativkraftiga höfdingen, få naturligtvis nöja sig med institutionen. Jag förstår såväl den uppfattningen, som den ärade talaren på blekingebanken gjorde sig till tolk för, men jag hyser tvifvel om det riktiga i att ständigt skatta åt denna känsla. Skall Riksdagen, därför att det är ett lokalt intresse, ett litet enskildt länsintresse, icke våga ingå i granskning af denna institution? Med de bestämmelser, som nu finnas, kan ju en landshöfding år efter år, i stället för att uppbära allenast den för tjänsten anslagna lönen å 13,000 å 17,000 kronor, ur statskassan utkvittera i vissa fall bortåt 20,000 kronor om året.

Jag har velat framföra dessa synpunkter som en lämplig motvikt emot dem, som framfördes af representanten för Blekinge län. Ty det är åtskilliga saker och förhållanden, som här spela in, framför allt den omständigheten, att om landshöfdinginstitutionen skall

kunna hålla sig uppe i närvarande tid, så böra de juridiska angelägenheterna inom länsstyrelsen skötas af de juridiskt utbildade personerna inom densamma, och landshöfdingen bör vara en praktiskt utbildad man, som förstår det ekonomiska lif, som utvecklas inom länet. Om man får en sådan praktiskt utbildad man, som vill lägga sig viun om länets ekonomiska angelägenheter och dess utveckling, så medgifver jag, att en landshöfding kan göra sitt län verkliga tjänster för den lön han uppbär. Men han kan icke, om han än är aldrig så duktig, göra sitt län den tjänst, som det har rätt att kräfvä af honom, om han under sin tjänstetid skall vara så upptagen af andra göromål, att han endast en och annan gång reser hem och hälsar på för att fortast möjligt ge sig i väg igen därifrån.

Jag är visserligen icke fullt tillfredsställd med det slut, hvar-till utskottet kommit, men i frågans nuvarande läge ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petrén: Herr talman! På utskottets vägnar ber jag få säga några ord för att med dem bjuda skäl för utskottets mening gentemot de synpunkter, som af de två första talarna framhöllos.

Jag ber då att först få nämna, att genom förevarande motion skjutits under utskottets förberedande behandling två alldeles fristående saker. Den ena gäller att se till, om man kan omändra landshöfdinginstitutionen så, att flera län komma att sortera under en och samma landshöfding, och den andra gäller, om man kan göra en omreglering af länsindelningen.

I den första frågan har ju den siste talaren yttrat sig, men då han icke gjorde hemställan om annat än bifall till utskottets förslag, skall jag icke närmare ingå på denna fråga. Jag vill endast i förbigående säga, att jag delar hans uppfattning därom, att om en landshöfdingepåplats tillsättes på bästa sätt, så att man därtill får en person, fullt lämplig till sysslan, kan han utan tvifvel blifva till afsevärdt gagn för det län, hvars styresman han blifvit. Och jag tror äfvenledes, att man icke kan liksom stryka ett streck öfver sjålfva landshöfdingepåplatsinstitutionen och sedan låta länsstyrelserna i öfrigt fungera alldeles såsom nu under landshöfdingvakans med landssekreterare och landskamrerare tillsatta på det sätt, att tjänstemännen i länsstyrelserna i tur och ordning rycka upp till dessa platser. Jag tror, att inom länsstyrelserna fordras bland annat en viss förmåga af initiativ, hvilken dessa tjänstemän, tillsatta på dylikt sätt, icke alltid i tillräcklig grad besitta. Detta emellertid sagdt mera i förbigående.

Det har riktats åtskilliga anmärkningar mot utskottets sätt att se den senare frågan om länsindelningen, och jag skall bedja att något närmare få yttra mig därom.

Utskottet har efter en ingående pröfning i denna del enhälligt kommit till den hemställan, som utskottets betänkande gifver vid

Ang. omläggning af länsindelningen.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning af läns-
indelningen.
(Forts.)

handen. Innebördens i utskottets hemställan är, att det måtte blifva en utredning om, huruvida man möjligen skulle kunna låta antalet länsstyrelser minskas med tre.

Nu har det sagts af representanten från Västerås stad, om jag uppfattade honom rätt, att utskottet icke skulle hafva bedömt denna fråga ur tillräckligt många och vida synpunkter. Jag trodde dock, att i utlåtandet framhållits så många synpunkter, som behöfdes för att tillfredsställande motivera en begäran om utredning i detta hänseende. Jag tror också, att talaren blifvit mig svaret skyldig, då han icke angaf några nya synpunkter, ur hvilka han ville hafva frågan belyst.

Utskottet har intagit den principiella ståndpunkten i denna fråga, att utskottet icke ansett det tillräckligt att föreslå en allmän omreglering af länen från synpunkten af deras större eller mindre oformlighet. Det spelar, efter utskottets förmenande, en ringa roll om gränserna i utkanten af ett länsområde äro något oformliga eller om somliga län äro betydligt utsträckta på längden och andra på bredden. Med vår tids goda kommunikationer och postförhållanden är den synpunkten, enligt utskottets mening, icke af någon betydelse, utan det är af större intresse att folket får höra dit, det af ålder hört.

Det är från denna utgångspunkt, som utskottet kommit till den slutsats, att utskottet vill vara med om tanken på en möjlig omändring af länsgränserna under två förutsättningar. Den ena af dessa är, att statsverket därigenom kommer att vinna någon väsentlig besparing, och den andra förutsättningen är, att en dylik omändring kan ske utan större olägenheter för länens invånare.

Jag tror, att denna principiella ståndpunkt är försvarbar, och jag håller vidare före, att Riksdagen ställde sig just på denna ståndpunkt, då Riksdagen för två år sedan, utan nämnvärd meningskiljaktighet i någondera kammaren, aflät en skrivelse angående ett annat län till Kungl. Maj:t med precis samma hemställan, som återfinnes i det nu framlagda utskottsbetänkandet. Den gången gällde det Stockholms län, och man var då här i Riksdagen allmänt ense därom, att kunde man spara in kostnaderna för dess länsstyrelse genom att sammanslå länet med angränsande två län, borde man icke draga sig därför. Det är således endast ett fullföljande af den tanke, som Riksdagen redan uttalat sig för, då utskottet nu föreslår, att den förut beslutade utredningens rörande möjligheten att indraga Stockholms län måtte utsträckas till att omfatta ytterligare trenne län.

Utskottet har också, efter mitt förmenande, haft fullgoda skäl för denna sin hemställan. Såvidt utskottet kunnat finna, tala nämligen alla de skäl, som föreligga för en ifrågasatt indragning af Stockholms län, mycket starkare för en sådan indragning af Blekinge, Hallands och Västmanlands län.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att kan man ordna denna

fråga på det sätt, utskottet närmast tänkt sig, eller så att man slår ihop två angränsande län, som båda äro jämförelsevis små, har man därmed kommit öfver många af de betänkligheter, som talaren på blekingebanken berörde. Det är nämligen alldeles gifvet, att om man bibehåller de särskilda länens landsting samt därjämte låter hushållningssällskapen och andra liknande institutioner inom respektive län vara kvar i samma skick som nu, är det icke rätt att säga, att länsinvånarna icke få lefva sitt eget lif framgent såsom hittills. Hvad är det väl, som knyter samman ett läns innevånare? Ja, icke är det den omständigheten, att vederbörande länsstyrelse ligger i den eller den staden, dit man har att vid förefallande behof vända sig eller insända sina handlingar, utan det är de mångahanda gemensamma intressen, som sedan gammalt förefinnas bland befolkningen i ett län uti ekonomiska och politiska m. fl. hänseenden. Men dessa intressen skola allt fortfarande få vara kvar. Jag vill för min del icke ens vara med om, att man tager bort själva länsnamnen. Skulle man till exempel låta sammanslå Blekinge län med Kronobergs län, bör, efter mitt förmenande, detta nya län heta Kronobergs och Blekinge län, och de båda landstingen och hushållningssällskapen med alla dess initiativ skulle vara kvar, liksom äfven de båda länens undervisningsanstalter, sjukvårdsinrättningar, donationsförhållanden o. d. skulle under respektive landsting och andra institutioner bibehållas oförändrade. Jag tror, att om man ser frågan från denna vidare synpunkt, den misstämning, som nu förefinnes å respektive länsbankar, skall alldeles försvinna. Det är i själva verket ganska likgiltigt, om länsstyrelsen ligger i den ena eller andra staden. Hufvudsaken är, att det sammanslagna länet icke blir för stort, så att olägenheter däraf uppkomma vare sig vid befolkningens hänvändelse till länsstyrelsen eller vid dennas fullgörande af sina åligganden.

Det har antydts, att vissa af de uttalanden, som utskottet här gjort, icke skulle vara fullt hållbara. Man har därvid särskildt pekat på de sifferuppgifter angående eventuella besparingar, som utskottet framkommit med. Visserligen har man icke gifvit sig in på någon ingående kritik af dessa siffror, men det har dock sagts, att de icke skulle vara fullt tillförlitliga. Då jag nu något närmare går in på den saken, vill jag förutskicka, att jag därvidlag har en alldeles motsatt uppfattning, nämligen den, att dessa beräkningar snarare äro för lågt tilltagna än för högt; och jag skall bedja att få bjuda skäl för denna min ståndpunkt. Då utskottet uppskattat den besparing, som genom ett läns indragning skulle kunna åstadkommas, till i rundt tal 50,000 kronor, har utskottet i sina beräkningar utgått därför, att samtliga länsnotarier, länsbokhållare, landskanslistor och landskontorister äfvensom extra arbetskraft i de länsstyrelser, som komme att beröras af en eventuell sammanslagning, skulle bibehållas till oförändradt antal. Utskottet har således icke förutsatt borttagande från lönestaten af andra tjänst-

Ang. omläggning af länsindelningen.
(Forts.)

Ang. omlägg-
ning af läns-
indelningen.
(Forts.)

innehafvare än landshöfding, landskamrerare, landssekreterare och vaktmästare. Dessas sammanlagda löner uppgå i hvar och ett af de tre län, som det här gäller, till 29,300 kronor. Därtill komma de aflöningar, som nu utgå till förste landtmätare, förste provincial-läkare och länsveterinär, hvilka aflöningar sammanlagdt uppgå till 10,000 kronor. Vi äro således härmed uppe vid i rundt tal 40,000 kronor. Härtill komma emellertid vidare de icke obetydliga utgifterna för pensionering af nämnda tjänstemän äfvensom de icke obetydliga ålderstillägg, som till vissa af dem utgå. Vidare har man att taga med i beräkningen hvad det årliga underhållet af länsresidensen och landtmäterikontorens lokaler äfvensom underhållet af landshöfdingarnes bostäder i länsresidensen kosta statsverket. Jag tror, att man då är uppe vid mera än 45,000 kronor. Slutligen tillkommer gifvetvis ytterligare, att residensen kunna framdeles utnyttjas af statsverket på annat sätt, antingen genom att man säljer dem, hvilket måhända eventuellt skulle komma att ske med residensbyggnaden i Blekinge län, i hvilken icke mindre än en kvarts million kronor blifvit nedlagda, eller också genom uthyrning af residensen, därigenom ej obetydliga belopp skulle erhållas.

Af det nu sagda framgår, att den summa, man har att räkna med på besparingssidan, torde uppgå till omkring 55,000 kronor.

Såsom utskottet framhållit, skulle emellertid en ökning i vissa utgiftsposter komma att inträda vid en eventuell sammanslagning af tvenne län, hvarför ett visst afdrag måste ske i den besparingssumma, som nyss nämndes. Det är ju nämligen tydligt, att exempelvis transportkostnaderna för lösdrivvare komme att något fördyras, liksom att vissa tjänstemäns resekostnader komma att något ökas. Men detta rör sig dock om helt obetydliga summor, liksom äfven den utvidgning af länsstyrelselokaler, som möjligen på något håll kunde blifva nödig, icke behöfver blifva så väsentlig. Detta hvad besparingssynpunkten angår.

Den, som läst igenom detta betänkande, har däraf funnit, att utskottet sökt att vid bedömandet af frågan om möjlig indragning af län tillse de särskilda länens folkmängd och folkökningstendens samt areal äfvensom arbetskvantiteten hos de särskilda länsstyrelserna m. m. Det framgår af den verkställda utredningen, att, med frånseende af Gottlands län, de norrländska länen och de län, som beröras af Stockholms läns möjliga indragning, de tre län, hvarom här är fråga, stå i en grupp alldeles för sig själfva. Invånareantalet i dessa län uppgår icke för något af dem till mer än omkring 150,000, under det att de län, hvilka, fränsetd Kronobergs och Örebro län, som ju beröras af den ifrågakämda omregleringen, komma närmast i fråga om invånareantal — hvilket är den bästa mätaren på omfattningen af arbetet i de särskilda länsstyrelserna — äro uppe i ett invånarantal af öfver 210,000. Efter det senaste förslaget till fögderiförvaltningens organisation skulle i hvardera af de tre län, som det här gäller, icke blifva mer än två fögderier.

Jag vill nu fråga: Tro herrarna, att det är möjligt, att för framtiden bibehålla de länsstyrelser oförändrade, under hvilka lyda endast två fögderier, hvilket ju skulle blifva fallet både med Blekinge, Västmanlands och Hallands län? Jag tror för min del, att det är riktigt att göra länsstyrelsernas verksamhetsområde större än så. Men i öfrigt bör man, såsom nämndt, söka bibehålla den gamla länsindelningen med bevarande af de nuvarande länens ekonomiska och politiska m. fl. särintressen, om så kan ske.

Ang. omläggning af länsindelningen.
(Forts.)

Jag anser icke, att de besparingar, som man här skulle kunna göra, kunna kallas oväsentliga. För samtliga de fyra län, hvarom här är fråga, skulle ju besparingarnas sammanlagda belopp uppgå till omkring 200,000 kronor; och det är icke ofta, som man kan i sådan omfattning indraga tjänster och göra det på så hållbara grunder, som hvad fallet är här.

Det sades af talaren på Västeråsbanken, att den utredning, som här föreslås, borde varit mera vidsträckt, och att det vore olämpligt att begränsa den till tre län, i det att man borde tillse, om icke länsgränserna i allmänhet kunde ändras. Jag vill dock säga, att om man vill något reelt i denna sak, om man vill hafva en undersökning till stånd, huruvida några besparingar verkligen kunna göras på detta område, om man vill att den undersökning, som Riksdagen förut begärt beträffande Stockholms län, skall utsträckas till att omfatta äfven de andra län, där skälen för en utredning äro starkare än i fråga om nyssnämnda län, då har man att rösta för utskottets förslag, men vill man skjuta undan denna fråga till framtiden med den påföljd, att länen komma att bibehållas såsom nu, då skall man gifvetvis lägga sin röst emot detta förslag. Jag tror för min del, att utskottets grepp på denna fråga är det rätta, därför att det inriktar sig på hvad som är praktiskt uppnåeligt, och af det skälet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Lundin, Lindley, Månsson, Zetterstrand, Pålsson, Canell, Ström* i Öfver-Torneå, *Lindgren* i Skog, *Bäckström* och *Svensson* i Betingetorp instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Jag kan icke finna annat, än att det tillfälliga utskottets ordförande på något sätt måtte ha missförstått mitt förra yttrande, då han ville påstå, att jag skulle ha sagt, att utskottet icke behandlat denna fråga ur tillräckligt många olika synpunkter. Så vidt jag kan erinra mig föllo mina ord på det sättet, att jag sade, att jag icke kände mig öfvertygad om, att det slut, hvartill utskottet kommit i denna punkt, vore det bästa.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å såväl utskottets hemställan som den i

ämnet väckta motionen, hvarvid herr talmannen förklarade sig anse den förstnämnda propositionen hafva flertalets röster för sig. Som emellertid votering begärdes af herr Söderbergh i Karlshamn, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 149 ja och 35 nej, hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 16.

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.

Slutligen fanns å föredragningslistan uppfördt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.

Uti en af herrar *Vahlquist m. fl.* inom Andra kammaren väckt och till utskottet för behandling hänvisad motion, nr 92, hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af sådana åtgärder, att samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar snarast möjligt på ett tillfredsställande sätt ordnades.

Utskottet hemställde, att herr *Vahlquists m. fl.* motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter det utskottets hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Vahlquist*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag är utskottet tacksam för den ingående behandling det ägnat föreliggande motion, och det är ju glädjande att höra, det motionen fått den uppmuntran, att utskottet ansett, att »motionärerna haft fullt fog för sin begäran om en snar ändring af samtrafiksbestäm

melserna mellan statens och enskilda järnvägar». I den delen äro således utskottet och motionärerna eniga: vi anse båda, att förhållandena äro olidliga, sådana de nu äro.

Emellertid har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, därför att en kommitté är tillsatt med uppdrag att granska taxorna och äfven att gifva sig in på frågan om samtrafikbestämmelserna. Detta var ju för motionärerna icke alls obekant. Vi ha också omnämnt i motionen, att en sådan kommitté fanns till, men vi ansågo, att denna arbetade kanske alltför långsamt. Kommittén har suttit, såvidt jag har mig bekant, i nära tre år, och ännu ha icke några åtgärder kunnat skönjas, tydande på bättre och tidsenligare samtrafikbestämmelser. Ehuru det är synnerligen viktigt, att missförhållandena på detta område bli afhjälpta, vet man ännu icke, huru många år det kan dröja, innan så sker.

Emellertid skall jag villigt erkänna, att utskottet formellt haft skäl för att afstyrka motionen. Jag kommer emellertid det oakadt att här göra ett motsatt yrkande, nämligen om bifall till densamma, ty jag anser, att kammaren icke behöfver vara så formell, som nog utskottet måste vara. Ett bifall skulle mera verka som en opinionsyttring, en liten påstötning för kommittén att arbeta något fortare. Vidare skulle ett bifall till vår framställning också kunna ha den verkan, att en hel del missförhållanden snart nog kunde afhjälpas. Utskottet ger själfv anledning till en sådan uppfattning, då det på sidan 2, nedersta stycket, säger: »En ändring i det af motionärerna anförda fallet torde dock, utan att bryta samtrafiköfverenskommelsen, hafva kunnat göras så, att samtrafiken för gods i fulla vagnslaster af varor, som anses kunna taga skada genom omlastning, såsom kalk, torf, torfströ, kol m. m., leddes öfver Ringtorpsbanan, vid försändelser mellan stationer å de på bägge sidor om densamma anslutna smalspåriga järnvägarna.» Det är min tro, att just dessa af utskottet påpekade missförhållanden genast skulle kunna afhjälpas, om vederbörande finge den lilla påstötning från Andra kammaren, som låge i ett bifall till motionen. Härigenom skulle ju också frågan komma före i Första kammaren, hvilket den ju naturligtvis icke gör under förutsättning att Andra kammaren bifaller utskottets förslag. Som bekant sitter kommitténs ordförande i Första kammaren, och det kunde ju vara angenämt att höra honom uttala sig i denna fråga.

Det är dessa två skäl, som göra, att jag tillåter mig att — på samma gång jag dock erkänner, att utskottet haft åtminstone formell rätt för sitt afslagsyrkande — värdsamt hemställa, att kammaren för sin del måtte bifalla motionen.

Herr Furst: Herr talman, mina herrar! När motionären nu yrkade bifall till sin motion, var det hufvudsakligen af två skäl. Det ena var, att ett bifall skulle verka såsom en opinionsyttring, hvilken kunde göra, att arbetet inom järnvägstaxekommittén ginge

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.
(Forts.)

*Ang. ändring
af samtrafik-
förhållandena
mellan statens
och enskilda
järnvägar.
(Forts.)*

litet fortare, och det andra, att vissa smärre missförhållanden skulle kunna bli afhjälpta. Att kommitténs arbete icke gått fortare än hvad det hittills gjort, torde nog bero därpå, att nya bestämmelser rörande samtrafiksvägar icke kunna utarbetas, förrän en enhetlig taxa finnes, som kan läggas till grund för en öfverenskommelse rörande samtrafiken. Samtrafikstaxan innehåller bestämmelser dels om samtrafiksvägar och dels om de afgifter, som skola betalas. Den grundar sig på en rent frivillig öfverenskommelse mellan kungl. järnvägsstyrelsen och vederbörande enskilda järnvägsförvaltningar. Nu måste sålunda järnvägstaxekommittén, innan den upptager frågan om samtrafiksvägarna till behandling ha en enhetlig taxa utarbetad. Det är denna statens järnvägars taxa, som för närvarande är föremål för kommitténs arbete. Efter upplysningar, som lämnats af densamma, är emellertid detta arbete redan delvis ganska långt framskridet, och vissa delar af taxan äro under tryckning. Jag tror sålunda icke, att ett bifall till motionen på något sätt kan påskynda kommitténs arbete. Att vissa frågor angående samtrafiken skulle kunna upptagas till behandling, äfven om motionen icke bifölles, torde icke alls bero på nämnda kommitté, utan det beror nog uteslutande på den nu befintliga samtrafiksöfverenskommelsen. I denna heter det nämligen: »Uppstår vid transportvägens bestämmande ingen afsevärd skillnad i fraktbeloppen på flera olika linjer, må det bero på de förvaltningar, hvilkas banor är i fråga att begagnas, att öfverenskomma om den väg, som för sändningarnas befordran skall användas, t. ex. genom lämplig fördelning af transporter på månadsvis eller på annat sätt.» I det fallet, som jag förmodar, att den ärade motionären hänsyftar på, finnes sålunda i de nuvarande taxebestämmelserna ingenting, som hindrar, att en sådan öfverenskommelse skulle kunna träffas mellan statens järnvägar och de smalspåriga näten i Östergötland, hvilka äro beroende af Ringtorpsbanan i dess egenskap af förbindningsbana. I motionen säges det beträffande den i frågavarande bandelen, att det redan vid koncessionens beviljande framhållits, hurusom den skulle ha sitt egentliga och uteslutande berättigande som förbindningsbana, som samtrafiksled. Nu är det tyvärr med de nuvarande koncessionsbestämmelserna så, att de icke innehålla något direkt stadgande, att en viss bandel skall utgöra samtrafiksväg, för att koncession beviljats. Men det kan sättas i fråga, huruvida det icke i framtiden kan befinnas önskvärdt, att man träffar en sådan bestämmelse. Dock har utskottet icke ansett sig böra ingå på den saken.

Enligt gällande öfverenskommelse väljas till samtrafiksvägar icke med nödvändighet de billigaste banorna, utan de bestämmas enligt andra grunder, hvilket ju också utskottet påpekat.

Jag tror sålunda icke, att ett bifall till motionen på något sätt kan verka vare sig därhän, att kommitténs arbete påskyndas, eller så, att några särskilda bestämmelser i vissa fall komma att utfärdas, hvarför jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Vahlquist: Herr talman! Blott ett par ord! Utskottets ärade ordförande talade här om, att det icke direkt skulle framgå af koncessionsbestämmelserna, att den af mig omnämnda smalspåriga banan hade tillkommit för att bli sammanbindningsbana, d. v. s. för att samtrafik skulle komma till stånd. Men det egendomliga är, att alla myndigheter, som haft att uttala sig om tillkomsten af banan, hafva tillstyrkt den såsom sådan och icke såsom lokalbana. Ty det säga de alla, och äfven invånarna i de trakter som den genomlöper, att den i det afseendet icke har den ringaste betydelse, utan att dess enda, men därför ej ringa uppgift vore att sammanbinda två järnvägsnät inom länet. Men sedan banan väl blifvit färdig och skall användas för denna sin uppgift, då säger järnvägsstyrelsen och äfven Kungl. Maj:t: på det viset får banan icke användas. Nu ligger den där till föga nytta och är en kräfta för det järnvägsbolag, som genom stora uppoffringar fått den till stånd.

Emellertid har, det säger jag ännu en gång, utskottet haft fullt fog, formellt sedt, för sitt afslagsyrkande, men jag anser, att det icke skulle skada, om kammaren ville tillmötesgå min vördsamma anhållan om att bifalla motionen.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Crafoord: Herr talman, mina herrar! Den senaste ärade talaren meddelade, att alla de myndigheter, som yttrat sig om koncessionen för den järnväg, som han särskildt hade i ögonsikte, då han skref motionen, tillstyrkt koncessionen just med hänsyn tagen till, att den skulle blifva af den största betydelse för förmedlingen af den s. k. samtrafiken mellan de östra och västra smalspåriga näten i Östergötland. Att den icke kommit att spela en sådan roll är beroende, efter hvad jag hört, därpå, att en sådan samtrafik strider mot den frivilliga och godvilliga öfverenskommelsen, som kallas samtrafiköfverenskommelsen mellan de enskilda järnvägsnäten och statsbanorna, men denna öfverenskommelse hänvisar — det är för långt att gå i detalj och tala om alla orsakerna till denna öfverenskommelse och hvad därmed sammanhänger — tydligt på att de järnvägar, som ligga så till, att de icke kunna direkt bli med i samtrafiken, skola sammansluta sig till en gemensam banförvaltning. Det förhållandet, att alla järnvägar, som ligga den ena bredvid den andra, ha hvar sin verkställande direktör och trafikchef och hvar *sina banafgifter*, inverkar på samtrafiken så, att transportkostnaderna bli så fördyrade, att den jämförande uträkningen af fraktsatserna ställer sig till favör för äldre och längre samtrafiksvägar, hvarigenom dessa också enligt reglementet behålla trafiken. Om de enskilda järnvägsnäten i hela Östergötland enade sig om en förvaltning, skulle denna kunna ordna den lokala samtrafiken banorna sins emellan och vidare stå som en man utan banafgifter vid ingåendet af samtrafiköfverenskommelser med öfriga järnvägar. Herr talman, jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.
(Forts.)

*Ang. ändring
af samtrafik-
förhållandena
mellan statens
och enskilda
järnvägar.
(Forts.)*

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Då i den ort, hvarest jag är hemma, förekomma förhållanden liknande dem, vi nu här hört beskrivas, ber äfven jag få yttra några ord i denna fråga.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att den kommitté, som nu arbetar med hithörande frågor, måtte påskynda sitt arbete, så att vi inom rimlig tid få de verkligen barocka förhållanden undanröjda, som nu existera beträffande samtrafiken. Jag har ett belysande exempel hemifrån. Där utfärdades inbjudan till teckning af aktier i ett järnvägsföretag, hvarigenom vägen mellan Kalmar och norra Sverige skulle afsevärdt förkortas. Förr måste man, för att komma från Kalmar norrut, först fara ett stycke inåt landet, öfver Emmaboda och Växjö. Man var nämligen då för tiden nödsakad att ena sig med grannstäderna om en gemensam bana ut till stambanan, då man ju icke förmådde att ha sin egen direkta järnvägslinje dit. Nu framkom, som sagdt, förslag om att förkorta vägen norrut genom att bygga en bana, som skulle gå längs upp efter kusten. En sådan järnväg kom äfven till stånd, och genom densamma, Kalmar—Berga järnväg, förkortades resan norrut ganska väsentligt. När sedan östra centralbanan kom till, blef vägen Kalmar—Stockholm förkortad med cirka 120 kilometer — jag tror, att det är den riktiga siffran.

Tro emellertid herrarne, att sedan man inbjudit till teckning i detta järnvägsföretag, som skulle förkorta vägen till Stockholm, och man fått kommuner och enskilda att understödja företaget, för att komma i åtnjutande af de fördelar, som det sålunda erbjöd, tro herrarne, säger jag, att man, när järnvägen kom till stånd, verkligen fick dessa fördelar? Nej, det finns något, som heter samtrafiktaxan, och den ifrågavarande järnvägen har helt enkelt icke kommit i fullt åtnjutande af denna taxas förmånliga bestämmelser. Om man vill skicka gods från Kalmar norrut på denna järnväg, blir det väsentligen dyrare, än om man skickar godset den gamla krokvägen, just därför, att man i det förra fallet icke får räkna frakten efter samtrafiktaxan, hvilket man däremot får göra i det senare fallet. Under tolf år — det var den 1 december 1897, som banan invigdes — har detta missförhållande existerat, och ännu den dag, som i dag är, måste godset skickas krokvägen och får icke skickas den kortare vägen. Finnes det något förnuft i detta, att man icke skall få tillämpa den enkla regeln, att den raka linjen är det kortaste afståndet mellan två punkter, utan att man skall behöfva gå en krokväg, när det finnes en rak, kortare väg? Det är såsom motionären här påpekat, en ren nationell förlust, man på detta sätt gör därigenom att godset skall gå den längre vägen; kol förbrukas och material slites i onödan, och följderna blir också, att man måste taga ut en högre afgift för godstransporten. Det sunda förnuftet borde väl säga, att det skulle vara så, att en trafikant skulle hafva rätt att bestämma, hvilken väg hans gods skall gå, och att samtrafiktaxan borde få tillämpas hvilkendera vägen, man än väljer, vare sig

den kortare eller den längre. Det kan ju tänkas, att man kan ha intresse af att skicka godset den längre vägen för att därigenom undvika omlastning, som godset icke kan tåla. Detta har äfven varit en kapphäst, som man i detta fall använt. Men det rättaste är väl att låta trafikanten själf bestämma den väg, som godset bör gå, och hvilken väg han då än väljer, skulle han likväl ha rätt att betala efter samtrafiktaxan. Vidare vore det naturligt, att om icke trafikanten själf sagt ifrån hvilken väg han önskade skicka sitt gods, järnvägsmyndigheterna själfmant sände det den kortare vägen. Det tycks som om denna sak vore så naturlig och enkel, att den utan vidare borde tillämpas, men i tolf år ha vi nu i alla fall fått vänta på en sådan tillämpning af samtrafiktaxan.

Nu har man sagt, att järnvägstaxekommittén äfven skall utarbeta förslag till samtrafiktaxa och att missförhållandena då komma att bli rättade. Ja, denna kommitté har redan suttit i ett par, tre år, och jag är öfvertygad om, att den kommer att sitta lika länge till, så att nog får man lära sig att vänta härvidlag. Det kan icke annat än glädja mig, att denna fråga kommit före här i Riksdagen; hufvudsaken är, att kommittén blir påskyndad, så att man kan komma till en bättre ordning i detta fall. Lyckas vi därutinnan, då är verkligen herr Vahlquist att tacka, för att han väckt denna sin motion, och i den förhoppning, att järnvägstaxekommitténs arbete skall påskyndas därigenom, att denna motion bifalles, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Äfven jag ber att få understryka hvad den siste ärade talaren här framhållit, nämligen att det på senare åren icke funnits något sundt förnuft i våra samtrafiksbestämmelser och att man icke i kungl. järnvägsstyrelsen — bestämmanderätten härvidlag ligger ju hufvudsakligen i dess hand — tagit hänsyn till trafikanternas intressen, hvilket man naturligtvis hade bort göra. Jag tror mig kunna säga, att dessa bestämmelser kommit åstad ett oeffter rättighetstillstånd, som det förvånar mig, att landet nöjt sig med. Det förvånar mig, att man nöjt sig med att kungl. järnvägsstyrelsen i hufvudsak ensam beslutat i en för vårt lands utveckling så viktig angelägenhet som denna.

Jag har för öfrigt icke något yrkande att göra.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag kan icke underlåta att yttra ett par ord med anledning af hvad de båda sista talarne här anfört. Det skulle af deras anföranden liksom kunna framgå, att vi i utskottet icke ha riktat tillbörlig uppmärksamhet på denna fråga, utan helt enkelt utan vidare affärdat densamma. Men den kritik, som de ärade talarne i sammanhang därmed tillåto sig framställa, faller uteslutande tillbaka på statens järnvägars byråkrati. Vi ha blifvit fullt medvetna och underkunniga om att, därest denna byråkrati inom kungl. järnvägsstyrelsen, som ju har utslags-

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.
(Forts.)

Ang. ändring
af samtrafik-
förhållandena
mellan statens
och enskilda
järnvägar.
(Forts.)

röst i frågor, som gälla ordnandet af samtrafiken med de enskilda järnvägarne, icke varit så stark, som fallet nu varit, hade man ju trots det förbehåll, som finnes i den ursprungliga samtrafiköfverenskommelsen, kunnat göra separata öfverenskommelser i de fall, som visat sig mest trängande. Här ha vi ju en illustration till det kända sakförhållandet, att innan någon rättelse kan vinnas i de avita förhållanden, som på det ena eller andra området förefinnas här i landet, måste dessa torna upp sig till snart sagdt skyhög storlek. Detta gäller just om järnvägsstyrelsen i detta fall.

Jag vill tillägga ytterligare en sak. Både för motionärer här i Riksdagen och äfven för Riksdagens utskott blir det verkligen som en labyrinth att, när en fråga kommer på tal, klara ut, huruvida det existerar någon kommitté, som har saken under utredning eller ej. Lyckas man då under frågans behandling komma under fund med, att det finnes en sådan kommitté, drifves man inom utskottet att se till, på hvad sätt man bäst gagnar saken, antingen genom att göra ett yrkande, som går ut på att man skall söka lösa frågan vid sidan af det kommittéarbete, som försiggår, eller om man genom att formellt afslå en motion kan få kommittén att raska på med sitt arbete. Jag skulle med hänsyn härtill helst velat, att slutklämman i förevarande utskotts utlåtande fått följande lydelse: »På grund af hvad som här anförts *nödgas* utskottet afstyrka motionärernas hemställan». Men det hade väl icke varit riktigt lämpligt att komma med ett sådant yrkande, utan det bör ju endast rätt och slätt stå hvad man hemställer. Därför anslöt jag mig till utskottets utlåtande, sådant detsamma föreligger.

Såsom förhållandena nu äro för de smalspåriga banornas i Östergötland samtrafik, fördyras naturligtvis varornas slutliga pris genom de ökade fraktkostnaderna vid transporten. Denna fördyring i varornas transport spelar en afsevärd rol, och har inflytande på varupriset, likaväl som arbetslönerna. Om man nu skall skicka gods från t. ex. någon plats bortom Fogelsta, tvärs öfver Östergötland till Vikbolandet, måste först omlastning äga rum i Fogelsta, sedan går transporten till Mjölby och därefter vidare till Kimstad, där ny omlastning måste ske, alltså icke mindre än två omlastningar på denna korta bit. Förhållandena äro verkligen sådana, att man har rätt att påfordra en rättelse.

Om emellertid järnvägstaxekommittén inom en snar framtid, och det måste vi bestämdt göra räkning på att så sker, kan framlägga förslag, hvarigenom förhållandena äfven kunna ordnas både för det enskilda järnvägsområde, som greve Hamilton representerar, och inom det, som herr Jeansson i Kalmar här talade om, så vore det en fördel att nu bifalla hvad utskottet hemställt, och för min del ser jag icke, att vi här kunna göra något annat.

Herr Furst: Endast ett par ord. Motionärens hemställan går ut på, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om

vidtagande af sådana åtgärder, att samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar snarast möjligt på ett tillfredsställande sätt ordnas. Sådana åtgärder har Kungl. Maj:t redan för tre år sedan tagit, då Kungl. Maj:t tillsatte järnvägstaxekommittén. Att nu ånyo ingå med en skrifvelse i samma ämne, anser jag icke vara lämpligt, och därför ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.
(Forts.)

Herr Räf förenade sig med herr Fürst.

Herr Crafoord: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast säga några få ord med anledning af hvad de båda ärade talarna från Kalmar och Skåne här yttrade. Jag vet mycket väl, att just i dessa trakter råda förhållanden, som inom järnvägs-kretsar anses vara synnerligen otillfredsställande. Uppmärksamheten har äfven varit riktad på dessa missförhållanden för att om möjligt få dem afhjälpta, men därvid har man råkat på svårigheter å andra håll, och det har gjorts, att man icke velat vidtaga några förändringar, förrän en fullständig revision af samtrafikstaxan kommer till stånd.

Enligt hvad af diskussionen här har framgått, att det vore synnerligen önskvärdt, att den kommitté, som nu sitter för att utarbeta ett nytt förslag till taxa för statens järnvägar, hvilken taxa skall ligga till grund för samtrafiksaftalet, snarast möjligt blefve färdig med sitt arbete. Detta är utan tvifvel ett mycket berättigadt önskemål. Denna nya taxa kommer att på det intimaste beröra hela vår industri och hela samfärdseln i landet, så mycket mera som den afser att verka reglerande på statsbanornas nu så dåliga ekonomi. Under sådana förhållanden få herrarna då icke glömma, att denna taxa också kommer att blifva en synnerligen betydelsefull akt och att sålunda någon brådska vid dess uppgörande icke är att tillråda. Så mycket mera får man vara försiktig vid denna taxas uppgörande, då, såsom jag vid förra årets riksdag i en motion påpekade, att det är synnerligen svårt om icke rent af omöjligt att af bokföringen vid statens järnvägar få reda på, hvad någonting verkligen kostar inom förvaltningen. Jag är öfvertygad om att kommittén liksom järnvägens öfverrevisorer också häraf haft en leksam erfarenhet.

För att kunna reda ut sina olika spörsmål, har nog kommittén, för att få ett fast underlag att stå på, varit hänvisad till extra åtgärder. För att t. ex. få veta järnvägsförvaltningens själfkostnad för transporter af olika slag m. m. har antagligen kommittén varit hänvisad till att afskåra vissa trafikområden och föra särskilda anteckningar för dessa områden, för att sålunda komma till en säker slutsats om transportarbetets själfkostnad. Dyliga utredningar har jag hört sägas äfven blifvit verkställda på enskilda järnvägar, för att få en kontrollerande jämförelse med statsjärnvägarna.

Att ett sådant arbete icke kan gå så förfärligt fort, förstår ju
Andra kammarens Prot. 1910. Nr 17.

Ang. ändring af samtrafikförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar.
(Forts.)

hvar och en; och skall den statistiska utredningen vara af något värde, får den ju omfatta ej allt för korta tidsperioder. Jag tror också, att den åsikten allt mer håller på att göra sig gällande, att ett påskyndande af kommittén icke är lyckligt; och för min del är jag öfvertygad om, att behovet af ett nytt sakernas läge är för kommitténs ledamöter en tillräcklig sporre, för att de skola göra allt hvad de kunna för att få sitt arbete snarast möjligt färdigt.

Herr Rune: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, därför, att det förefaller, som om alla vore ense om önskvärdheten af att så snart som möjligt kunna påräkna att få rättelse i de anmärkta förhållandena.

Men nu blef jag nästan litet skrämmd, när jag hörde herr Crafoord säga, att vi icke kunna vänta att så snart få rättelse i detta, ty först måste bokföringssättet ändras, för att man skall kunna ha något att bygga på. Få vi vänta så länge, kan det hända att väntan blir alltför lång. Jag vill därför protestera mot, att man skall kombinera frågorna på detta sätt, och kan ej underlåta att uttrycka min förvåning och ledsnad öfver, att järnvägsstyrelsen fattat ett sådant beslut, som den här fattat i fråga om dessa samtrafikförhållanden. Styrelsen säger, att den erkänner att vissa olägenheter vore förbundna med användandet af den nu gällande samtrafiksvägen, men liknande olägenheter funnes också på andra håll, och styrelsen kunde därför icke lämna sitt bifall till den åstundade förändringen, förrän sådana ändring kunde komma till stånd i samband med en allmän revision af samtrafiksbestämmelserna.

När styrelsen erkänner, att missförhållanden äro rådande i vissa fall, och det beror på styrelsen att aflägsna dessa missförhållanden, synes det mig, att man skulle kunna påräkna att dessa missförhållanden snarast möjligt afhjälptes. Jag tror för min del att saken i förevarande fall ligger på det viset, att järnvägsstyrelsen anser, att statens järnvägar skulle gå miste om en viss trafik genom att varorna här finge gå den genaste vägen. Jag måste inlägga en gensaga mot det sätt, som järnvägsstyrelsen i detta fall använder, för att alldeles ofogadt söka förbehålla sig förmånen af en trafik af gods, som enligt alla rimliga beräkningar borde gå en annan väg.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Sedan herr talmannen framställt propositioner å nämnda yrkanden, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Afgäfvos följande motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af tullverkets utgiftsstater för år 1911 m. m., nämligen af:

herr *Röing m. fl.*, nr 221,

- » *Röing*, nr 222,
- » *Thylander*, nr 223,
- densamme*, nr 224,

herr *Åkerman m. fl.*, nr 225,

- » *Jeansson* i Kalmar *m. fl.*, nr 226,
- » *Rydén*, nr 227,
- » *Rissén*, nr 228, och
- densamme*, nr 229.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om tillägg till § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning af väckt motion om tillägg i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting;

nr 16, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m.;

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ny bestämmelse med afseende å vikt;

nr 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medgifvande af expropriation för anskaffande å landet af tomtmark för byggnader, afsedda för allmännyttig och kulturell verksamhet; och

nr 19, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående *dels* rätt för annan än präst i svenska kyrkan att förrätta jordfästning, *dels ock* lagstiftning om borgerlig begrafning;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, angående herr Starbäcks motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande upphäfvande af föreskriften om lärjungarnas vid de allmänna läroverken obligatoriska kyrkobesök; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, med anledning af herr Lindhagens motion, nr 202, angående skrivelse till Kungl. Maj:t beträffande utredning rörande kronans jorddonationer till industrien.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Skyllberg	under 2 dagar från och med den 9 mars
» <i>Gripenstedt</i>	» 3 » » » » 7 »
» <i>Wennersten</i>	» » » » » 7 »
» <i>Olsson</i> i Fläsbro	» 6 » » » » 6 »
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 2 » » » » 8 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.